

bistands-aktuelt

nr 4 mai 2009

ZIMBABWE

FOTO: REUTERS/PHILIMON BULAWAYO

Rykker om mulig sammenbrudd i Zimbabwe

Side 7

www.bistandsaktuelt.no

Overlevende etter syklonen Nargis prøver å gripe penger som blir kastet til dem av lokale burmesiske givere under en minneseremoni 2. mai i år. Til sammen 140 000 mennesker døde i syklonen.

FOTO: SCANPIX/AP PHOTO/KHIN MAUNG WIN

Rekordår for katastrofer

■ 235 000 mennesker mistet i fjor livet som følge av flom, tørke, orkaner og jordskjelv. Det er mer enn tre ganger så mange som det årlige gjennomsnittet for perioden 2000-2007.

■ Også de økonomiske kostnadene som følge av naturkatastrofer økte voldsomt i fjor. De fleste forskere er enige om at regningen kommer til å vokse seg større etter hvert som klimaendringene vil føre til flere og mer voldsomme naturkatastrofer.

■ I det sørlige Afrika er hundretusener av fattige bønder allerede i ferd med å miste livsgrunnlaget sitt på grunn av stadig tilbakevendende flom og tørke.

Side 10-11

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

ØKONOMI Røde Kors i finanskriser - må kutte minst 17 årsverk

Side 4-5

ØKONOMI

Kaffe for de kresne skal gi Rwanda økonomisk frihet

Side 20-21

JORDREFORM Kamp om jord i Zumas Sør-Afrika

Side 14-15

fast at de gjelder for alle mennesker. Erklæringen er imidlertid ofte blitt kritisert, blant annet av muslimske land, for å gjenspeile europeisk og kristen tenkning.

Prioritering av rettigheter. – Det er viktig at menneskerettighetene er tilstrekkelig diffuse til at de kan tilpasses lokale forhold. Var de ikke det, så ville de ha vært et selvtilstrekkelig system på randen av fundamentalisme, sier professor i sosialantropologi Thomas Hylland Eriksen.

Han sammenligner rettighetene med et skjelett som trenger kjøtt på beina i form av lokale tolkninger. Ulike samfunn bør ha mulighet til å legge vekt på forskjellige deler av menneskerettighetene, sier Hylland Eriksen, og legger til at bekjempelse av fattigdom i noen tilfeller kan bety at andre rettigheter nedprioriteres.

Myndighetene på Cuba har tidligere sagt at de bevisst legger mer vekt på økonomiske og sosiale rettigheter enn de sivile. Hylland Eriksen mener det generelt kan være grunn til i å oppjustere betydningen av rettighetene som tar sikte på å ivareta folks tilgang til mat og andre grunnleggende behov.

Antropologen er samtidig klar på at vestlige land må slåss for retten til religionskritikk i menneskerettighetsrådet. Han understreker at dette er en frihet som har vært kjempet fram gjennom flere århundrer, og som oppleves som umistelig for mange i våre samfunn.

Forbilder. Flere analytikere har pekt på at evnen til å forme ideer og forestillinger kan flytte seg parallelt med at land som Kina, India og Russland får mer økonomisk og politisk makt. Amerikansk-indiske Fareed Zakaria beskriver denne utviklingen i sin bok *Verden etter Amerika*, hvor han også framholder at verken indiske eller kinesiske myndigheter er særlig opptatt av å fremme menneskerettigheter i andre land.

Både Hylland Eriksen og Lars Gule tror det er sannsynlig at nye forståelser av menneskerettighetene etter hvert vil gjøre seg mer gjeldende.

– De nye mektige statene er ikke nødvendigvis så demokratiske, påpeker Gule, som mener det åpenbart er en mulighet for at vestlige, mer tradisjonelle tolkninger av rettighetene kommer på defensiven.

Han sier små land som ønsker å forsvare sitt syn på menneskerettighetene, må forsøke å framstå som forbilder. Under alle omstendigheter er det viktig å fastholde grunnleggende prinsipper og å unngå dobbeltmoral.

– Derfor er det så skadelig det USA har gjort, sier Gule, med henvisning til amerikanske myndigheters bruk av tortur mens George W. Bush var president.

Dersom nye ideologier får et flertall i verden med seg, og vestlige tilnærminger blir et minoritetssyn, så tror Gule at utviklingen på sikt kommer til å snu igjen. Grunnen er at menneskerettighetene samsvarer med interesser og behov som alle mennesker har felles, ifølge den profilerte humanisten, som fortsatt mener verden preges av utvikling og framskritt – til tross for enkelte tilbakeslag underveis. ■

Samler kreftene mot malaria-dødsfall

Norge og en rekke andre bistandsgivere går nå sammen i et partnerskap for å redusere prisene på malaria-medisin. Mens folk i dag må betale 6-10 dollar per behandling, mener man at prisene etter 2010 vil ligge rundt 0,20-0,50 dollar.

■ GUNNAR ZACHRISEN

HELSE Malaria tar hvert år livet av om lag 900.000 mennesker i verden. I hovedsak er det afrikanske barn som bærer med livet i møte med livsfarlige parasitter fra smittebærende mygg.

– Vi har håp om at dette initiativet kan bidra til en drastisk reduksjon i dødeligheten, sa Norges utenriksminister Jonas Gahr Støre da han lanserte The Affordable Medicines Facility for malaria – 17. april. En rekke sentrale aktører og bistandsgivere på helseområdet var også med på lanseringen i Oslo: Storbritannia, Nederland, Det globale fondet mot aids, tuberkulose og malaria, Roll Back Malaria-partnerskapet og Den internasjonale ordningen for innkjøp av legemidler UNITAID.

Kjøper privat. Hensikten med det nye initiativet er å gjøre effektive medisiner billigere og mer tilgjengelige for vanlige mennesker. Kombinasjonsbehandlingen ACT regnes i dag som den klart mest virksomme behandlingen. De siste årene har denne medisinen vært gratis tilgjengelig i offentlige helseklinikker i mange afrikanske land, men på grunn av lang avstand til disse har

det vanligste likevel vært å kjøpe medisiner lokalt i private utsalg. Som følge av de høye prisene på ACT på det private markedet har derfor mange afrikanske familier kjøpt andre og dårligere medisiner.

– Vi håper at folk nå vil slutte å kjøpe ineffektive medisiner, og at det nye initiativet samtidig vil skape et større og mer attraktivt marked for nye produsenter som vil bidra både med bedre kvalitet og større kvantum, sier leder av UNITAID Philippe Douste-Blazy.

Spleiselag. Oppstartskostnadene på rundt 225-233 millioner dollar for medisiner i de to første årene vil bli delt mellom UNITAID (som blant annet støttes av Norge) og Storbritannia. En rekke andre organisasjoner og regjeringer har også antydning at de er villige til å bidra med ytterligere finansiering. I første omgang vil de nye og rimeligere medisinene bli tilbudt til pilotprosjekter i 11 land: Benin, Kambodsja, Ghana, Kenya, Madagaskar, Niger, Nigeria, Rwanda, Senegal og Uganda.

Leder av Det globale fondet Michel Kazatchkine, sier at han antar at pilotprosjektene vil bli sluttført innen utgangen av 2010.

– Deretter vil en beslutning bli tatt om å videreføre prosjektet eller ikke, fastslår han.

Det betyr at den vanlige afrikaner forhåpentligvis om et par år kan gå på apoteket eller butikken og kjøpe nye, livreddende medisiner til en rimelig pris. ■

Les mer om kampen mot malaria på bistandsaktuelt.no

Rundt 2010 vil nye og langt billigere medisiner kunne bli allment tilgjengelige for mødre med malariasyke barn. Bildet er fra Malawi.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

NOTISER

Hjelpearbeidere løslatt

De to medarbeiderne fra Leger Uten Grenser som ble kidnappet i april i Somalia, er nå satt fri. Det bekrefter Leger Uten Grenser i en pressemelding.

– Vi er utrolig lettet over at våre kollegaer nå er trygge og i god behold, forteller Dag Horntvedt. Den norske sykepleieren har siden kidnappingen fungert som Leger Uten Grensers landansvarlig i Somalia, og har ledet arbeidet med å få løslatt de to hjelpearbeiderne.

De to hjelpearbeiderne – en belgisk lege og en hollandsk sykepleier – ble kidnappet da de var på vei tilbake fra et medisinsk oppdrag i byen Rabdhure i Somalia tidligere denne måneden.

– Løslatelsen av våre kollegaer ble mulig ved hjelp av en imponerende støtte fra lokalsamfunnet og ledere i Bakool og Bay-regionene, så vel som andre deler av Somalia, forklarer Horntvedt. ■

Sexnekt mot regjeringen

Tusenvis av kenyanske kvinner vil nekte menn sex i syv dager som en protest mot konflikten mellom partene i den skjøre regjeringskoalisjonen i landet. Koalisjonen kom i stand etter fjorårets blodige oppgjør mellom ulike folkegrupper.

Ledere for Kenyas største og eldste kvinnegruppe Women's Development Organisation sier de håper sexboikotten vil presse partene til fred, ifølge CNN.

Kvinnene har også oppfordret konene til de politiske rivalene, president Mwai Kibaki og statsminister Raila Odinga, til å delta i sexstreiken. Fru Odinga har uttalt at hun støtter boikotten hundre prosent.

Reaksjonene på sexnekten har vært fra mannen i gata. Noen fortviler over at de kollektivt blir straffet for noe de ikke har skyld i, mens andre stålsetter seg:

«Syv dager er ingenting.» sa en mann til KTN, en TV-stasjon i Nairobi, «jeg kan vente et år». ■

Slum Dog gir tilbake

Filmen om hvordan en fattiggutt fra slummen i Mumbai, India vant millioner i tv-gameshow har erobret en hel verden. Nå ønsker skaperne av filmen å gi noe tilbake til barn i slummen i byen. De donerer 3,3 millioner kroner i amerikanske dollar til Plans arbeid i dette området.

– Vi ser fram til å samarbeide med Plan for å sikre at midlene kommer best mulig til nytte, sier Christian Colson, produsenten bak filmen, i en pressemelding på Plans hjemmesider. Han håper pengene vil gi tusenvis av unge mulighet til å få utdanning og helsetjenester. Bidraget skal gå til et femårsprogram for å forbedre barns levkår i slumområdene i den indiske byen Mumbai, hvor filmen ble spilt inn. ■

235 000 omkom i katastrofer

Rekordår for naturkatastrofer i 2008 – kostet verden 1200 milliarder kroner

I fjor omkom hele 235 000 mennesker som følge av naturkatastrofer. Det er over tre ganger så mange som det årlige gjennomsnittet for perioden 2000 til 2007. Også de økonomiske kostnadene var rekordhøye i fjor. Og regningen vil trolig bare fortsette å vokse i årene som kommer.

KLIMA ■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Hvert år rammes om lag 250 millioner mennesker av naturkatastrofer. I april i år lanserte Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED) de humanitære og økonomiske kostnadene knyttet til naturkatastrofer for 2008. De viser en dramatisk økning:

Mens det i årene 2000-2007 var gjennomsnittlig 66 000 mennesker som årlig mistet livet i naturkatastrofer som jordskjelv, flom, tørke og sykkloner, er dødstallene for 2008 mer enn tredoblet: Over 235 000 mennesker mistet i fjor livet på grunn av naturkatastrofer.

Den samme galopperende utviklingen viser de økonomiske kostnadene forårsaket av ødeleggelsene: Mens naturkatastrofer i årene 2000-2007 i snitt forårsaket ødeleggelse for om lag 520 milliarder kroner, er prislappen for fjoråret på over 1200 milliarder kroner.

Syklon og jordskjelv. Det er særlig to hendelser som har bidratt til at 2008 skiller seg negativt ut med tanke på antall drepte: Syklonen Nargis som rammet Myanmar og jordskjelvet i Sichuan-provinsen i Kina. De to katastrofene alene krevde 225 842 menneskeliv.

Økningen i de økonomiske utgiftene skyldes hovedsakelig jordskjel-

vet i Kina og orkanen Ike i USA. Til sammen kostet det to katastrofene om lag 750 milliarder kroner.

- Vi ser at ettersom land kryper

oppover på utviklingsskalaen, øker også deres økonomiske sårbarhet. Ideelt sett burde landene investere mer penger i katastroforebyg-

gende tiltak for å forhindre at framgangen ødelegges av naturkatastrofer, sier direktør i CRED, Debarati Guha-Sapir.

Årets flomsesong i det sørlige Afrika er en av de verste på mange tiår. Bildet, tatt 18. mars, viser hvordan landsbyen Oshikango i Namibia står under vann. Ifølge storflommen.

Bønder på flukt fra tørke og flom i Zambia

LUSAKA (b-a): Bøndene sør i Zambia kjenner ikke klimavitenskapens finere detaljer. Men de har førstehånds kjennskap til virkningene, etter hyppige perioder med ekstrem tørke eller flom.

KLIMA ■ I ZAMBIA:
NEWTON SIBANDA
Zambias Southern Province, en gang landets kornkammer, er blitt rammet av en syklus av tørke og flommer som har gått hardt ut over avlingene og matproduksjonen.

Tørke og flom har også gitt tilbakevendende husdyrsykdommer som nesten har utradert kvegbestanden, og dermed rammet provinsens tradisjonelle hovedinntektskilde.

Bøndene har vært maktesløse vitner til at jorda er blitt ubrukkelig på grunn av ekstremt og uforutsigbart vær. For rundt ti år siden kunne bøndene i sørprovinsen la kveget beite på grassletter nær hjemmene. Nå må de gå flerfoldige kilometer selv for å finne beite av dårlig kvalitet til det som er igjen av kvegflokkene.

■ Nå har vi ikke en gang nok mais til eget forbruk fram til neste innhøsting.

Landsbyleder Ntambale i Monze.

Flom i det sørlige Afrika. I store deler av det sørlige Afrika er årets flomsesong den verste på mange tiår.

Zambiske myndigheter anslår at flommen vil ramme så mange som 460 000 mennesker. I den zambiske vestprovinsen anslår myndighetene at så mye som 80 prosent av risavlingene og 65 prosent av maisavlingene er blitt skylt vekk.

I nabolandet Namibia har vannmengdene tatt bort livsgrunnlaget for om lag 300 000 mennesker fordi den mektige Zambesi-elven og dens sideelver har gått over sine bredder. Landsbyer som til vanlig ligger flere kilometer unna elvebredden står under vann.

I Angola anslår FN at minst 220 000 mennesker er rammet av flommen.

Endrer levekår. Den zambiske klimaeksperten Joseph Kanyanga tror at klimaendringer vil endre levekårene til dem som rammes på mange måter.

- Tap av vannkilder vil ramme levebrødet til gjetersamfunn, reduserte avlinger vil sende tradisjonelle seremonier for å feire gode avlinger i glemmeboka og redusert vannstand

i elvene kan påvirke tradisjonelle aktiviteter for folk som er bosatt langs elvene, sier dr. Kanyanga, som også er sjefmeteorolog ved Meteorologisk institutt i Zambia.

- Zambia og andre utviklingsland er mer sårbare for klimaendringer, både av geografiske og økonomiske grunner, sier Kanyanga.

Interne klimaflyktninger. Kvegfarmere i Zambias sørlige provins har erfart noen av de negative virkningene av endret og ustabil klima. Mange tusen dyr har bukket under av sykdommer som skyldes mangel på vann og egnet beiteland. For å unnsnippe de nådeløse konsekvensene av tørke og flom har noen familier forlatt hjemtraktene og flyttet til sentrale og nordlige deler av landet, der nedbøren er mer pålitelig og det fremdeles er tilgang på brukbart beiteland.

Tedson Handema (34) flyttet i 1996 fra Kasiya til Serenje i sentralprovinsen, for å komme unna den alvorlige tørken i sør.

Handema er en av mange klimaflyktninger. Han sier tørken var så hard at det ble vanskelig for han å overleve fordi han ikke kunne produsere nok mat til familien. I tillegg

var området herjet av kvegsykdommer.

Handema fikk hjelp til å skaffe seg en ny gård i Munte i sentralprovinsen, der han har bodd siden 1996.

- Her kan jordbruket være lønnsomt dersom en arbeider hardt. Det er godt med regn og beiteland for dyra, sier han.

Alvin Siachinji (29) er en annen bonde som forlot sørprovinsen på grunn av endringer i klimaet. Siachinji, som flyttet fra Kaloma i sør til Serenje i 2003, sier at livet i Kaloma ble for hardt etter lite regn og utbrudd av kvegsykdommer. Han fulgte etter sin onkel, som tidligere hadde flyttet fra Kaloma etter langvarig tørke.

- Jeg måtte selge fem av dyrene mine for å få penger til reisen. Jeg kom til Serenje med de gjenværende 26 dyrene mine. Men nå er de blitt mange flere, sier Siachinji.

Fra 275 til åtte sekker. Landsbylederen Ntambale i Monze, en jordbruksby 200 kilometer sør for hovedstaden Lusaka, har sett situasjonen forverre seg til et nivå der jordbruket nesten ikke lønner seg.

- Tidligere brukte jeg å høste 275 sekker med mais, hver på 90 kilo. Jeg

Mangler kunnskap. Framtidsprognoser tyder på at de klimatiske endringene vil gi mer ekstremvær og forårsake stadig hyppigere og mer

intense naturkatastrofer.

Spørsmålet er hvor hyppig og hvor intenst. En gruppe forskere ved Feinstein International Center i USA har i rapporten «The Humanitarian Costs of Climate Change» forsøkt å samle data og beregne ulike kostnadsscenarioer forårsaket av naturkatastrofer de neste 20 årene. Forskerne konkluderer med at en i dag vet for altfor lite. Kostnadsanslagene de

Klimaendringene vil gi mer ekstremvær og stadig hyppigere naturkatastrofer.

neste 20 årene spriker derfor fra en økning på 32 prosent til 1600 prosent – avhengig av blant annet intensiteten på katastrofene.

– Poenget med rapporten er ikke å si at dette er slik fremtiden vil bli. Snarere at vi må slutte å komme med gjetninger som tas ut av luften, og heller innrømme at vi har for dårlige data, sier leder for Feinstein International Center og en av rap-

portforfatterne, Peter Walker, til Irinnews.

Ifølge rapporten har verdenssamfunnet siden 1992 brukt nesten 17,5 billioner kroner (17500 milliarder kroner. Red.anm.) for å rette opp skader forårsaket av sykkloner, flommer og tørke i Sørøst-Asia, India og nabolandene rundt, Øst-Afrika og Mellom-Amerika. ■

FN er minst 200.000 mennesker i Namibia berørt av
FOTO: SCANPIX, DIRK HEINRICH

Ingen løfter om egne midler til forebygging

Norges Røde Kors har anmodet regjering og Storting om å avsette øremerkede midler til forebyggende tiltak. Statssekretær Håkon Gulbrandsen kan ikke love å innfri dette ønsket i år.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE
OG TOR AKSEL BOLLE

Det er i et brev til Utenrikskomiteen sendt i april i år at Norges Røde Kors ber om at det avsettes øremerkede midler til arbeidet med forebygging av naturkatastrofer. Statssekretær Gulbrandsen kan ikke love øremerking eller en egen budsjettpost med det første, men forsikrer at arbeidet med katastroforebygging er høyt prioritert.

– For øyeblikket er det slik at penger til dette arbeidet hentes fra flere ulike budsjettposter. Foreløpig har vi ikke sett behovet for en egen post med øremerkede midler til forebygging. Vi får eventuelt se etter hvert om det skulle bli nødvendig. Men vi prioriterer dette arbeidet svært høyt og vil sørge for at nødvendige pengene kommer på bordet, sier Gulbrandsen.

Statssekretæren kom nylig tilbake fra et besøk i Bangladesh og Vietnam hvor nettopp katastroforebygging var et av temaene.

Kunnskapsutveksling. I Bangladesh besøkte Gulbrandsen blant annet noen av de områdene som ble hardest rammet av orkanen Sidr i 2007, denne orkanen kostet opp mot 10 000 mennesker livet i Bangladesh.

– Vi valgte å dra til Bangladesh og Vietnam blant annet for det er to av de landene i verden som er mest utsatt for naturkatastrofer og allereide merker konsekvensen av klimaendringene. Samtidig er Vietnam og Bangladesh blant de landene som kan mest om forbygging av naturkatastrofer, kunnskap som forhåpentligvis kan komme andre land til gode, sier Gulbrandsen.

Den rødgrønne regjeringen la i 2007 fram Stortingsmelding nummer 9 om norsk politikk for forebygging av humanitære katastrofer. I meldingen trekkes Bangladesh og Vietnam, sammen med Kina og Cuba, fram som spesielt interessante samarbeidspartnere for Norge.

Ifølge Gulbrandsen er den norske satsingen på katastroforebygging fortsatt i en oppstartsfasen, hvor man diskuterer hvilken form arbeidet skal få. Konkret har satsingen foreløpig ført til et økt samarbeid

Statssekretær Håkon Gulbrandsen besøkte nylig Bangladesh. Her er han i samtale med kvinner i landsbyen Patharghata, i et område som ble hardt rammet av orkanen Sidr i 2007.
FOTO: TROND VIKEN

mellom ulike forskningsinstitusjoner, støtte til ulike regionale tiltak samt samarbeid med organisasjoner som jobber med forebygging. Statssekretæren viser blant annet til at norske myndigheter i disse dager forhandler med Røde Kors om en rammeavtale for de neste tre årene, og at avtalen også vil inneholde forebyggingstiltak.

Foreløpig har vi ikke sett behovet for en egen budsjettpost med øremerkede midler til forebygging.

Håkon Gulbrandsen, statssekretær i Utenriksdepartementet.

For lite fokus. Men til tross for at en ny rammeavtale er på trappene mener Norges Røde Kors at norske myndigheter ikke gjør nok i forhold til forebygging – verken politisk eller økonomisk.

– Politisk er det for mye fokus på klimautslippsreduksjon. Forebyggende tiltak blir heller ikke prioritert budsjettmessig, sier nødhjelpskoordinator i Norges Røde Kors, Jan Egil Mosand, som ikke vil tallfeste hvor mye penger som organisasjonen ser for seg at vil trengs til forebygging.

– Nei, men det bør sees opp mot hvor mye en bruker på utslippsreduerende tiltak og hvor mye norske myndigheter bruker på for eksempel regnskogsatsingen. Vi ser en klar sammenheng mellom antall katastrofer og klima. Det er særlig de vannbaserte katastrofene som øker, sier Mosand.

Økonomisk lønnsomt. Han forteller at forventningene i Norges Røde Kors er høye til at regjeringen faktisk vil vektlegge forebygging når revidert budsjett legges fram 15. mai.

– Statssekretær Håkon Gulbrandsen har de siste seks månedene sagt

at forebygging vil bli prioritert. Vi forventer derfor at dette blir fulgt opp konkret, sier Mosand.

Norges Røde Kors mener det å prioritere forebygging også ville være økonomisk lønnsomt.

– De økonomiske kostnadene knyttet til klimarelaterte katastrofer kan reduseres med opptil 500 prosent ved riktige forebyggende tiltak, sier Mosand.

Sivilt samfunn avgjørende. Røde Kors' nødhjelpskoordinator mener det sivile samfunnet er nøkkelen for å skape forebyggende virksomhet lokalt som kan hindre eller lindre naturkatastrofer.

– De nasjonale myndighetene er i mange land for svake. Skal en klare å få kunnskap om forebyggende tiltak ut til lokalbefolkningen, må det sivile samfunnet spille en aktiv rolle, sier Mosand. Han bruker flomkatastrofen som har rammet store deler av det sørlige Afrika som eksempel:

– Folk må få informasjon og kunnskap om hvordan de kan bygge diker for å lede vannet i riktig retning, hvordan de kan sikre brønner med lokk for å hindre at drikkevannet forurennes av flomvannet, at de ikke lenger kan bygge og dyrke for nære elvebredden på grunn av oversvømmelser, og at husene kan tåle flom dersom de bygges på påler. I dag mangler folk denne kunnskapen. Det trengs derfor penger for å kunne spre kunnskapen og faktisk foreta slike forebyggingstiltak lokalt, sier Mosand. ■

hadde råd til å bygge et fint hus. I fjor hadde jeg bare nok til å fylle ei oksekjerre (rundt åtte sekker), sier 75 år gamle Ntambale.

– Nå har vi ikke en gang nok mais til eget forbruk fram til neste høsting, sier han.

Ntambale var også en framgangsrik kvegbonde med rundt 60 dyr, men mistet dem alle på grunn av munn- og klovsyken. Han er nå avhengig av sønnens kveg for å få melk og trektdyr til pløying.

Han har forsøkt seg med geiter, siden de er mer motstandsdyktige mot sykdom. Men han måtte gi opp, fordi geitene åt opp hele avlingen.

Landsbylederen har merket seg at mange folk, også flere av hans egne slektninger, har flyttet nordover i landet, der det regner mer.

– Jeg bestemte meg for å bli fordi alt som skjer er blitt forutsagt i profetier. Bibelen sier at mot slutten vil ting bli vanskelige og folk vil flytte fra sted til sted på jakt etter et bedre liv, men de vil ikke lykkes, sier han som en kommentar til klimaendringer, tørke og flommer.

Ntambale tror løsningen på klimaproblemene ligger i guddommelig inngripen. ■

Utfordrer Malawis president

Tre sterke menn kjemper om makten ved valget 19. mai

LILONGWE (b-a): 15 år etter slutten på diktatoren Hastings Bandas eneveldige styre gjør folk i det østafrikanske landet Malawi seg klare til nasjonale valg. Tre sterke partiledere kjemper om makten og dens privilegier.

■ I MALAWI:
RAPHAEL MINONGUWE/
GUNNAR ZACHRISEN

MALAWI

19. mai er datoen for presidentvalget. I den ene enden av ringen står dagens president Bingu wa Mutharika, leder av regjeringspartiet DPP, i den andre den gamle diktatorens høyre hånd, John Tembo fra Kongresspartiet. Han har støtte fra partilederen som overtok makten etter Banda, da demokratiet gjorde sitt inntog, Bakili Muluzi.

På forhånd var eks-president Muluzi ansett for å være Mutharikas sterkeste utfordrer, men 20. mars ble han forkynt beskjeden fra den nasjonale valgkommisjon: «Du får ikke stille.»

Noen begrunnelse ble ikke gitt. Den framkom først i valgkommissionens uttalelser til pressen. Ifølge valgkommissionens leder måtte landets konstitusjonelle regler tolkes slik at en president maksimalt ville kunne stille i to påfølgende fem-årsperioder. Og det hadde allerede UDFs partileder Muluzi gjort, siden han satt som president i perioden 1994-2004.

Muluzis støttespillere har imidlertid ment at reglene måtte tolkes slik at en kandidat likevel kunne stille etter å ha vært ute en periode, slik tilfellet er med UDF-lederen.

Går sammen. Selv om Muluzi akter å ta saken til retten, har han nå innsett at han ikke selv vil kunne stille til valg allerede i mai. I irritasjonen over det som han oppfatter som en politisk avgjørelse påvirket av presidenten, har han nå i stedet bedt sine tilhengere om å stille seg bak den andre opposisjonskandidaten, forretningsmannen John Tembo.

Tembo har på sin side kritisert valgkommissionen for å ha trenert å meddele Muluzi at han ikke kunne stille. Ifølge Tembo har kommisjonen hatt masse tid til å gi Muluzi

Myndighetene har stukket flere kjepper i hjulene for tidligere president **Bakili Muluzi**. 26. februar i år ble han arrestert og tiltalt med 80 anklagepunkter om korrupsjon og tjenesteforsømmelse. FOTO: SCANPIX

Arven etter Banda preger på mange måter fortsatt det politiske liv.

Bjørn Johannessen
Norges ambassadør i Malawi.

beskjeden. I stedet skjer det når valget er nært forestående.

Spørsmålet om Muluzis comeback har vært en hovedsak i den sterkt personfokuserede politiske debatten i landet. Mens noen kommentatorer har fordømt Muluzis forsøk på comeback, har andre ment at han skulle tillates å stille på ny.

Arven etter Banda. – Malawi er et land som sliter med å finne sin form i skjæringspunktet mellom et elitistisk styresett og en mer moderne styreform, sier Norges ambassadør i Lilongwe Bjørn Johannessen. Han viser til både positive og negative utviklingstrekk ved den demokratiske utviklingen i landet.

– Det er positivt at landet siden 1994 har gjennomført flere nasjonale valg og at man har foretatt fredelige maktskifter. Arven etter diktatoren Banda preger på mange måter fortsatt deler av det politiske liv, sier Johannessen.

Presidentstyre. Ifølge ambassadøren praktiserer Malawi «et sterkt presidentstyre, noe som etter mange mening svekker handlingsrom-

met for andre styringsorganer». Han viser til at parlamentet sjelden møtes, og at det er presidenten som bestemmer når plenums møtene skal skje.

– Dette skyldes delvis handlingslammelse som følge av forholdet mellom regjering og opposisjon, men også at parlamentet ikke har eget budsjett. Parlamentet er nemlig avhengig av midler fra finansministeren som igjen må gå til presidenten, hvis parti er i klart mindretall i parlamentet, sier Johannessen.

Toppstyrte partier. Samtidig mener han at det kan stilles store spørsmål om stegen ved demokratiet internt i partiene. Både presidenten og landets to øvrige politiske toppfigurer, Bakili Muluzi og John Tembo, har tilnærmet fullstendig kontroll i sine respektive partier – og overlater svært få avgjørelser til sine egne partimedlemmer. I dagens situasjon fungerer partiene i stor grad som propagandamaskinerier for sine respektive ledere.

– Mange malawiere reagerer på at så mye energi bindes opp til striden mellom de tre partilederne, sier Johannessen. ■

Tanzanias president utfordres av egne partifeller

■ KIZITO MAKOYE

TANZANIA

DAR ES SALAAM (b-a): President Jakaya Kikwete utfordres av medlemmer av sitt eget parti Chama Cha Mapinduzi (CCM) foran valget neste år.

Maktkampen er enestående i Tanzanias historie. Over flere tiår har CCM opprettholdt en tradisjon for å la sittende makthavere søke gjenvalg uten konkurranse fra andre i partiet. Men dette er tydeligvis forandret i år, og flere partimedlemmer sier de vil utfordre president Kikwetes kandidatur som partiets fanebærer i 2010.

Ifølge politiske analytikere har den nye politiske situasjonen sammenheng med sammenbruddet i Mtandao, en mektig bevegelse

Enkelte politikere frykter konsekvensene av presidentens tøffe holdning til korrupsjon.

innen CCM som spilte en viktig rolle da Kikwete kom til makten.

Nytt forsøk. CCM-politiker John Shibuda fra Sukumaland, som stilte i presidentvalget i 2005, har allerede erklært sitt ønske om å kjempe mot president Kikwete neste år.

Analytiker Ayub Rioba i Dar es Salaam mener imidlertid at den virkelige trusselen fra de interne partirekkene ikke kommer fra Shibuda selv, men fra de som måtte stille seg bak ham i 2010. Uroen har sin bakgrunn i at enkelte politikere i regjeringspartiet frykter konsekvensene av presidentens tøffe holdning til korrupsjon.

President Kikwete har lovet å kjempe mot korrupsjon, og bidrar

med dette samtidig til å bedre landets frynsete omdømme blant internasjonale givere.

Pengeskandaler. Statsviter Mwesiga Baregu ved universitetet i Dar es Salaam sier flere hendelser har endret de politiske alliansene i landet. Spesielt trekker han fram avgangen til Kikwetes næreste politiske støtte-spiller Edward Lowassa, som ble knyttet til en skandale hvor flere millioner dollar kom på avveie i forbindelser med kontrakter på kraftproduksjon.

Baregu peker også på at Rostam Azizi, partiets økonomisjef og finansielle strateg, ble fjernet fra sin posisjon i 2006, og han tror dette vil kunne vekke bekymring hos enkelte. ■

NOTISER

Engelsk for sexsalg

Unge kvinner i Benin går på engelskkurs for å jobbe i sexindustrien i nabolandet Nigeria, ifølge nyhetsbyrået IRIN som har intervjuet flere jenter ved en språkskole i Cotonou, businesshovedstaden i landet.

– Noen av jentene drar til Nigeria for videre studier, ikke alle drar med intensjonen om å bli prostituert, men omstendighetene presser dem inn i det, sier Solange Legonou, lederen for Benins nettverk av ikke-statlige organisasjoner for kvinneledelse.

Legonou understreker viktigheten av å øke bevisstheten blant de unge kvinnene, blant annet om faren for å bli hivsmittet. ■

Norsk eksperthjelp etter oljeskandale i Bolivia

Etter mord og korrupsjonsavsløringer skal det bolivianske olje- og gasselskapet YPFB omorganiseres. Nå har den nye toppsjefen, Carlos Villegas, bedt Norge om hjelp til å foreta en omorganisering.

Korrupsjonsskandalen, som ble avslørt i begynnelsen av året, startet med at en kjent forretningsmann ble myrdet under et ran hjemme hos en slektning til YPFBs daværende president. Raneren fikk med seg 450.000 dollar – penger som mistenkes å være bestikkelser for millionkontrakten som forretningsmannen hadde fått av olje- og gasselskapet. Selskapets president fikk sparken og ble arrestert, mens YPFB ble hardt rammet av krisen.

– Korrupsjonsskandalen skapte fortgang i arbeidet med å gjennomføre forandringer, sier Hege Fisknes, ambassaderåd i La Paz, og forteller at planen er å få til en omfattende strukturering av hele foretaket i form av blant annet bedre innsyn og kontroll. ■

Metangass skal drive Rwandas vekst

Kivusjøen, mellom Rwanda og DR Kongo, har store reserver med metangass på bunnen. Rwanda håper nå at gassen kan brukes til kraftproduksjon. Myndighetene undertegnet nylig en intensjonsavtale med det USA-baserte Contour Global om å hente opp metan for å generere 100 MW kraft til bruk i Rwanda og nabolandene Burundi og DR Kongo. De skal samarbeide med Rwanda Investment Group (RIG).

I Rwanda er bare fem prosent av befolkningen foreløpig tilknyttet strømmenettet. I likhet med mange andre afrikanske land er private selskaper mange steder nødt til å bruke egne generatorer. I Afrika øker behovet for strøm med åtte prosent i året. ■

Zuma må innfri – for Sør-Afrikas fattige

Av Jan Speed

SØR-AFRIKA

Sør-Afrikas fattige krever at demokrati skal gi dem økonomisk framgang. De har store forventninger til ANC-lederen Jacob Zuma. Han innsettes 9. mai som landets tredje demokratisk valgte president.

Jacob Zuma og hans parti, Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC) gikk til valg med løfter om å bekjempe fattigdommen i Sør-Afrika. Gjennom en veldrevet valgkamp til 180 millioner kroner klarte de kunststykket å late som om Zuma ikke var medansvarlig for det ANC har gjort og ikke gjort i regjeringskontorene de siste 15 årene – til tross for at han i en lang periode var vise-president.

Partiet kan skryte av å ha skaffet strøm, vann og nye hus til millioner av landets fattigste innbyggere. En svart middelklasse har også vokst fram. Men dessverre har gapet mellom fattige og rike samtidig bare økt, slik at flertallet fortsatt opplever stor fattigdom.

Ved å gi 65,9 prosent av sine stemmer til ANC under valget 22. april viser velgerne at de tror Zuma vil gå nye veier. Det var grasrota i partiet som sørget for at tidligere president Thabo Mbeki ble skviset ut fra alle maktposisjoner. Dersom ikke Zuma innfrir deres forventninger, vil også han oppleve partimedlemmenes nådeløse dom.

Det blir ikke lett for Zuma å oppfylle ønskene til alle de ulike gruppene som sørget for at han erobret makten. Han har sterke bindinger til fagbevegelsen Cosatu, samtidig som han fikk mye pengestøtte fra svarte næringslivstopper. Men dette er aktører med ulike agendaer.

På sin vei til presidentkontoret er Zuma blitt godt hjulpet av de mest radikale elementene i ANC – ungdomsbrigaden, kommunistene og fagbevegelsen. Likevel er det langt fra sikkert at Zuma vil omfavne deres økonomiske løsninger på alle landets problemer. Dagens finansminister, Trevor Manuel, som er vel ansett internasjonalt og i næringslivskretser, har sagt seg villig til å fortsette i «en ansvarlig stilling». Den nye regjeringen vil uansett måtte øke den offentlige pengebruken for å minske konsekvensene av den globale finanskrise. Økt arbeidsledighet i gruve- og bilindustrien vil være vanskelig å unngå. Samtidig er landet helt avhengig av å lokke til seg flere utenlandske investeringer.

Regjeringspartiet ANC gjorde et bedre valg enn mange trodde for bare noen måneder siden. Resultatene viser likevel at velgerne fortsatt er delt i forhold til klasse og rase.

Mange svarte fra middelklassen, og nesten samtlige hvite og fargede (coloured) velgere, vender ryggen til Zuma på grunn av tidligere korrupsjonsanklager og hans maktorganer overfor rettsapparatet i landet. Utenlandske observatører fester seg også ved hans populistiske uttalelser om alt fra dødsstraff til hiv/aids.

Disse sakene er likevel ikke avgjørende for hans mange millioner tilhengere. De mener at Zuma er blitt et offer for konspiratoriske angrep fra sine politiske rivaler, spesielt tidligere president Thabo Mbeki.

Til tross for at ANC har klart å befeste grepet om makten, har Sør-Afrika med dette valget fått et nytt politisk landskap. Utbry-

Sør-Afrikas nye president smiler fornøyd under opptellingen av stemmer 25. april.

FOTO: SCANPIX/AP / THEMBA HADEBE

KOMMENTAR

Zulu-tradisjoner og -tilhørighet har vært viktig i Jacob Zumas valgkamp. Her danser han med sin 33-årige kone Nompumelele Ntuli under deres zulu-bryllup i Nkandla i januar i fjor.

FOTO: SCANPIX/AP

Dessverre har gapet mellom fattige og rike økt, og flertallet lever fortsatt i stor fattigdom.

tere fra ANC har gjennom dansen av Congress of the People (Cope) klart å gi noen av de misfornøyde svarte velgerne et alternativ til ANC, mens Democratic Alliance (DA) har styrket seg i forhold til hvite og fargede velgere, spesielt i Vestkapprovinsen. Der klarte DA å sikre seg kontroll over provinsen. Det zulunasjonalistiske Inkatha-partiet til Mangosuthu Buthelezi har på sin tapt terreng etter at Zuma, som selv er født i Zululand, kom i fokus.

Jacob Zuma har mye politisk kapital som han trekker på og personlig sjarm. Mange sørafrikanere betrakter fortsatt ikke ANC som et politisk parti, men som en frigjøringsbevegelse. Partiet er folkets politiske hjem og håp. Zuma var sentral i ANCs væpnede kamp. Han var den første ANC-lederen mange av ung-

dommene møtte da de dro i eksil for å slutte seg til geriljaen. I den vanskelige overgangsperioden fra 1990 til 1994 var det harde kamper mellom ANC-tilhengere og den konservative Inkatha-bevegelsen i Kwa-Zulu/Natal-provinsen. Som zulu-talende spilte Zuma en helt avgjørende rolle i fredsarbeidet i området. Det er det mange som husker.

Samtidig spiller Zuma mye på zulu-tradisjoner. Han opptre i tradisjonell drakt, har flere koner og et stort hjemsted på landsbygda. Selv folk fra andre stammer sier at «han har kontakt med røttene sine». For landets fattige er det godt å vite at deres president vokste opp som kvegpasser. Han hadde ikke tid til å gå på skole, og fikk det meste av sin utdanning fra de andre politiske fangene på fangeøya Robben Island, der han satt fengslet i 10 år for ANC-virksomhet.

Zuma har stor karisma og er en god folketaler. Ingen vil påstå at han er den store filosofen eller politiske tenkeren. Mens tidligere president Thabo Mbeki lanserte tanken om en afrikansk renessanse, vil trolig Zuma ha mindre fokus på resten av Afrika. Likevel er Zuma nå den mektigste personen på kontinentet. Det mange observatører nå

spør seg er om Zuma vil beholde fokus på Sør-Afrikas fattige, eller om han vil følge i fotsporene til Afrikas andre frigjøringsledere og bli en «Stor mann» – opptatt av evig makt og rikdom.

– De fleste afrikanske ledere, selv diktatorene, påstår at de regjerer på folkets vegne. Men deres dagligliv er helt forskjellig fra vanlige folks. Mens vanlige sørafrikanere opplever kriminalitet over alt, bruker Jacob Zuma mer penger på personlig sikkerhet i løpet av en måned enn de fleste tjener i løpet av et år, skriver forfatter William Gumede i en Reutersblogg.

Zumas valg av regjeringsmedlemmer de nærmeste dagene vil gi en pekepinn på om han mener alvor med sine valgløfter. Vil han velge folk som har både politisk vilje og evne – til å gi folket det de trenger: personlig trygghet, nok mat og penger i lønningssposen? ■

Jan Speed er Bistandsaktueltets nettredaktør. Han kjenner Sør-Afrika både fra egen oppvekst og en rekke reportasjer.

NOTIS

Kvinner inntar Sør-Afrikas parlament

Andelen kvinnelige folkevalgte har økt kraftig etter valgene i Sør-Afrika i april. Landet er nå på tredje plass etter Rwanda og Sverige i en global rangering av parlamentarisk kvinneandel.

45 prosent av medlemmene i Sør-Afrikas nyvalgte parlament er kvinner. Det er en 11 prosent økning i forhold til forrige valgperiode. Kvinneandelen i Rwanda er 56 prosent og i Sverige 47 prosent.

Samarbeidsorganet for landene i det sørlige Afrika, SADC, har som mål å øke kvinneandelen i besluttsende organer i regionen til 50 prosent innen 2015.

To av Sør-Afrikas største partier, ANC og Folkekongressen COPE, stilte med valglistene med en 50/50 kjønnsfordeling. ■

Treg jordreform i Sør-Afrika

EDENVILLE (b-a): Den skjeve fordelingen av jord er av de vanskeligste spørsmålene for Sør-Afrikas nyvalgte president Jacob Zuma. Femten år etter at apartheidpolitikken ble avsluttet har fortsatt bare en brøkdel av landbruksjorda gått fra hvite til svarte eiere.

■ I SØR-AFRIKA:
GÖRREL ESPELUND (TEKST)
OG ANDREAS KARLSSON (FOTO)

Jonas Koalepe kommer sakte gående over beitemarkene. Gården hans ligger utenfor byen Edenville i den sørafrikanske provinsen Free State. 65-åringen har bodd i dette området hele sitt liv og ble født bare fem mil unna.

Før arbeidet han som landarbeider og senere som gruvarbeider. Men håpet om en dag å ha egen jord var alltid der.

– Under apartheidregimet drømte jeg om å eie en gård. Nå er drømmen blitt virkelighet. Men det har vært en lang og frustrerende prosess, sier han.

I 2005 søkte Koalepe om å få kjøpe gården med hjelp fra det statlige jordreformprogrammet. Han kjente eieren, som var villig til å selge. Allikevel tok det to år før alle papirer var klare. Det statlige tilskuddet til kjøp av jord, som Koalepe hadde rett til ifølge de daværende reglene, var imidlertid langt fra nok. 17 familie-medlemmer gikk sammen for å kjøpe eiendommen.

De hvite bøndene i området har hjulpet han med verktøy og reparasjoner. En ga han et gjerde, en annen en okse.

– Men regjeringen har ikke gitt den støtten de lovet. Nå forpakter jeg bort åkermarkene for å få en inntekt. Jeg forbereder å starte med grisavl, og jeg vil forbedre buskapen. En dag håper jeg å kunne dyrke jorda selv, og til tross for problemene er jeg fornøyd. Jeg har en gård og et bra sted å bo på selv om det er vanskelig med økonomien, sier Jonas Koalepe.

Langsom reform. Edenville ligger i området rundt Renosterrivier, nord i Free State. Provinsen er en av de mest jordbruksintensive distriktene i landet, men jordreformen har gått langsomt. Regjeringens mål er at 30 prosent av landbruksjorda skal ha gått fra hvite til svarte eiere innen 2014. Men i løpet av de siste 15 årene har bare fem prosent byttet eier innenfor rammen av jordreformen.

For å få fortgang i prosessen har en gruppe hvite afrikandere, bønder og forretningsfolk, tatt et privat initiativ: Renosterrivier Landreform Project.

– Vi har gjort en studie om hvordan jordreformen skulle kunne lykkes her, hvilken type jordbruk som passer i området, hvor store jordarealer som kreves for å få en god økonomi og så videre, sier Gert Saaiman, som er prosjektleder for Renosterrivier Support Center.

Handler om økonomi. Det største problemet med Sør-Afrikas jordreformprogram er at uten utdanning, økonomisk støtte og oppfølging er

Før var han landarbeider. Nå er Jonas Koalepe blitt eier av egen gård.

– Business-tenkning er det viktigste for en vellykket jordreform, sier Gert Saaiman, prosjektleder for Renosterrivier Support Center.

de nye svarte bøndene dømt til å mislykkes, fastslår man i studien. Den ble overlevert til landbruksministeren og daværende president Thabo Mbeki i 2007.

Renosterrivier Support Center skal derfor fokusere på å hjelpe nye svarte jordeiere til å starte livskraftig jordbruk gjennom mentorordninger og støtte fra hvite bønder og andre interessenter i den private sektoren.

– Jordreform må ikke sees som et sosioøkonomisk utviklingsprogram, slik regjeringen gjør i dag. Det handler om økonomi og forretningsutvikling, det er eneste måte å lykkes på, sier Gert Saaiman.

De fleste svarte sørafrikanere vil heller ikke nødvendigvis ha en gård, men en jobb, påpeker han. Arbeidsløsheten i landet er offisielt på 40 prosent, og mange flytter fra landsbygda til storbyene på jakt etter arbeid.

– Så egentlig tror jeg ikke det blir en folkeoppstand om vi ikke får til en bra jordreform. Men landbruksjorda er et politisk verktøy som kan utnyttes av politikere på en negativ måte. Det er hva som hendte i Zimbabwe. Dette er en av årsakene til at de fleste hvite landbrukerne mener en jordreform er nødvendig og er

villige til å selge sine eiendommer, så lenge prisen er den samme som på det private markedet.

Matsikkerhet. Antallet hvite kommersielle farmere i Sør-Afrika er redusert fra 60.000 til 45.000 på ti år. Sør-Afrika importerer nå mer mat enn landet eksporterer. Før var det motsatt, påpeker Gert Saaiman.

– Sør-Afrikas befolkning vokser, og vi vil at de nye, svarte bøndene skal lykkes. Om de ikke produserer for kommersiell bruk, hva hender da med landets matsikkerhet?

Sør-Afrikas jordreform bygger på prinsippet om en villig selger og en villig kjøper. Hittil er ytterst få gårder tvangsinnløst, og en omdiskutert ekspropriasjonslov er lagt på is.

Om lag fem prosent av all landbruksjord er hvert år til salgs, så problemet er ikke at det ikke finnes gårder til salgs.

Problemet virker snarere å være en blanding av inkompetanse og byråkrati.

– De fleste som arbeider med spørsmålene i departementet for landspørsmål har ikke den riktige kunnskapen for å gjøre jobben sin. Jeg vet om søkere som ikke har fått gårdene sine på grunn av administrative problemer. De som får gårder er de som har kontakter. Nå har regjeringen lovet en ny prosess som skal bygge på bedre kunnskapsinnhentning og vurdering av de aktuelle gårdene, sier en tjenestemann, som vil være anonym, på landbruksdepartementets lokalkontor i Parys.

Regjeringspartiet ANC forklarer den langsomme jordreformen med at farmerne forlanger kunstig høye priser, og dermed gjør det umulig for regjeringen å kjøpe gårder og landbruksjorda. Men Gert Saaiman er ikke enig:

– De fleste jordbrukere har ingen problemer med å selge til regjeringen, men de orker ofte ikke å vente i to år på at prosessen skal bli ferdig. På det private markedet tar et kjøp to til tre måneder.

En som har ventet lenge på gården sin er Razor Lebone, som er leder for den svarte landbruksorganisasjonen National African Farmers Union (NAFU) i Edenville.

– Jeg er interessert i en gård og ei-

eren har sagt at han vil selge den til meg. I januar 2006 leverte jeg søknaden til myndighetene, men de rotet bort papirene og alt ble forsinket. Akkurat nå forhandler de om prisen og de sier handelen er i ferd med å slutføres, sier Razor Lebone.

Han forteller at det finnes medlemmer av NAFU som har fått tildelt jord og har lyktes, selv om de ikke er mange. Andre har fått gårder, men uten en klar driftsplan har de mislyktes.

– Alle er frustrerte. Både vi som vil bli nye gårdeiere og de som vil selge sine gårder. Flere ganger har vi sett gårder bli solgt privat fordi staten har vært for sendrektig i sin behandling. Da jeg først hørte regjeringen snakke om jordreform, vakte det håp om at jeg en gang kunne eie en egen gård. Nå er det håpet nesten helt knust på grunn av den administrative prosessen. ■

JORDREFORM I SØR-AFRIKA

■ Under apartheid var 87 prosent av Sør-Afrikas jordbruksland reservert for den hvite minoriteten.

■ ANC lovet etter valgseieren i 1994 at 30 prosent av landbruksjorda skulle omfordeles på fem år. 15 senere har mindre enn 5 prosent byttet eier. Målsettingen er nå skjøvet til 2014.

■ Jordreformen har tre bein: Tilbakeføring av jord, jordfordeling og eiendomsrett.

■ Tilbakeføring av jord gjelder de som ble tvunget til å forlate jorda si på grunn av tvangsflyttingsloven fra 1913. Kompensasjon kan betales i penger og nesten alle urbane krav, om lag 80.000, er blitt behandlet. Flere store krav på landbygda gjenstår.

■ Jordfordeling skal gjenopprette balansen mellom svarte og hvite jordeiere.

■ Eiendomsrett skal sikre rettighetene til jord der for eksempel landarbeidere har bodd i generasjoner.

Kilder: Sunday Times, Irin, Farmer's Weekly.

Jordbrukere har ingen problemer med å selge til regjeringen, men de orker ikke å vente i to år på at prosessen skal bli ferdig.

Gert Saaiman, prosjektleder Renosterrivier Support Center.

NOHUNA (b-a): – Jeg vet ikke helt når og hvorfor landsbyen min fikk forbannelsen kastet på seg, men det kan ha vært for 400 år siden. Siden den gang har vi vært stemplet som utstøtte og skitne, sier landsbyleder Botosambaika i landsbyen Nohuna – hundelandsbyen.

■ PÅ MADAGASKAR:
LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

MADAGASKAR Langs den vakre, gassiske østkysten slår bølgene fra det mektige Stillehavet inn over sanddynene. Langs elveleiene og innover i landet ligger landsbyene tett i tett. Den ene landsbyen med trehytter glir umerkelig over i den andre.

For en utenforstående skiller ikke Nohuna seg ut fra de andre landsbyene rundt. Her er barna like smilende og har like loslitte klær som i nabolandsbyen. Gjestfriheten overfor besøkende fra utlandet er like stor. Men idet bilen svinger opp bakken og inn i landsbyen, er vi i den såkalte «hundelandsbyen» – byen hvor et gammelt tabu i generasjoner har holdt befolkningen nede.

Isolert. – Takk for at du har kommet for å høre historien vår. Dette er historien, sier den folkevalgte landsbylederen og lokal «konge» for fire år, Botosambaika:

«Det var en mann som tilhørte stammen vår som reiste ut for å lete etter penger. Fra gammelt av var skikken at den som lyktes, skulle ha med seg en okse hjem som symbol. Denne mannen gjorde det bra, og tok derfor en okse med seg hjem. Men ikke alle så med blide øyne på at mannen var blitt rik. Da han kom hjem med oksene, var det derfor noen som sa: «Det der er ingen okse. Det er en hund». Tradisjonelt blir hunder ansett som skitne. Å kalle noe for en hund, er derfor svært nedsettende. Dette utsagnet ble hengende ved mannen, hans familie og slekt – ja hele landsbyen».

– Hvordan har dette tabuet påvirket livet til innbyggerne her?

– Tidligere var landsbyen vår helt isolert. Ingen ville kjøpe noe fra landsbyen vår, men dette har endret seg litt de siste par årene. Men folk fra landsbyer rundt vil fortsatt ikke gifte seg med våre ungdommer, av frykt for selv å bli utstøtt. Vi får ikke besøk fra nabolandsbyene – heller ikke når det er store feiringer som for eksempel når guttene i landsbyen omskjæres. Og for få år tilbake kunne ikke våre barn gå på skole etter tiårsalderen fordi skolen da lå i en nabolandsby. Derfor begynte våre barn på skolen da de var seks år, og sluttet da de var ti, forteller landsbyleder Botosambaika.

Forandringen. De siste par årene har det sakte, men sikkert, skjedd små endringer for innbyggerne i den utstøtte landsbyen. Den franske katolske presten, fader Vincent Carme, kom og bosatte seg i landsbyen. Sammen med landsbybeboerne begynte han å kjempe mot tabuet.

Og på den lutherske landbrukskolen Fihaowanoa tok den kvinnelige rektoren Felicité Ramiharimana, en modig avgjørelse.

– Jeg ble vekket opp om natta av

Barna i Nohuna – kalt hundelandsbyen – fødes og vokser opp med en eldgammel forbannelse som gjør at befolkningen i andre landsbyer rundt ikke vil ha noe

Hundelandsbyen

Nohuna-befolkningen kjemper mot eldgammelt tabu

Jeg sa aldri navnet på landsbyen min. I stedet sa jeg at jeg kom fra byen – fra Vohipeno.

Honoré Anselme Raveloniaina, student ved landbrukskole.

Vi er så lykkelige over at folk nå får vite om tabuet og at det ikke er sant, sier landsbyleder **Botosambaika**.

en gruppe med redde ungdommer fra Nohuna. De kom til meg nattetid for å legge fram sitt ærend: De ønsket å studere ved skolen, forteller Felicité.

Hun rådførte seg med lokale myndigheter: De var klare i sitt råd: Du må ikke ta inn noen fra denne landsbyen. Da vil alle de andre elevene slutte.

– Jeg ba dem om å søke, og bestemte meg for å se om de klarte

inntakskravene. Det gjorde fire av dem. Jeg ba til Gud, og valgte å trosse rådet og la dem få begynne, sier Felicité.

Redde studenter. – Jeg var så redd, forteller Honoré Anselme Raveloniaina.

– Jeg var redd for å bli fornektet av vennene mine på skolen hvis de fant ut hvor jeg kom fra. Vi bor på internat på skolen, og jobber og lever svært tett oppå hverandre. Jeg sa derfor aldri navnet på landsbyen min. I stedet sa jeg at jeg kom fra byen – fra Vohipeno, forteller Raveloniaina.

Mange tabuer. For rektor Felicité er livet på den gassiske østkysten og som leder for landbrukskolen gjennom 25 år også blitt et møte med en del av Madagaskar hvor mange ulike tabuer kontrollerer folks hverdag.

– I denne delen av Madagaskar er det mange tabuer. Typen tabu varierer fra stamme til stamme. Men det er en svært konservativ del av Ma-

dagaskar. Vi opplever at tabuene skaper mye frykt, at de hindrer utvikling og at de er vanskelige for folk å kvitte seg med, sier Felicité.

Ett tabu kan være at det kun kan arbeides på visse dager. Eller at en ikke skal dyrke grønnsaker.

– Noen tabuer kan være eksistensielle – som for eksempel at folk i området her ikke spiser høne i frykt for at en kvinne kan ha tatt livet av den, forteller Felicité.

Barn kan være født på feil dag. Eller enda mer problematisk: Tvillinger.

– Tidligere ble tvillinger tatt livet av. I dag blir de som regel gitt bort, mens andre steder beholder foreldrene ett av barna. Noen velger å gi den ene tvillingen brystmelk og pleie. Den andre blir liggende. Sterkest er tabuet dersom barna er av ulikt kjønn. Det regnes som farlig, og foreldrene må gi bort begge barna, forteller hun.

– Hva skjer med dem som velger å bryte tabuene?

– Tabuene her har stor makt over folk. Mange er veldig redde. Brytes

med dem å gjøre.

ALLE FOTO: LIV R. BJERGENE

Kvinnene i Nohuna steller håret til hverandre. Ektefellene har de funnet i landsbyen – ingen utenforstående vil gifte seg med en Nohuna-kvinne i frykt for selv å bli utstøtt. Landsbybefolkningen forteller selv at inngifte trolig har ført til mange psykisk tilbakestående.

Rektor ved landbruksskolen, **Felicité Ramihiraimanana**, trosset rådene og tok inn Olivier og tre andre elever fra hundelandsbyen.

Olivier nekter å la seg kue av det gamle tabuet – som allerede har kostet han kjæresten Pasceline.

tabuene, svarer lokalsamfunn og familie med å støtte deg ut og nekte deg å bli begravet i familiegraven. Som kristne forsøker vi å møte tabuene med en tro som er sterkere og som kan erstatte tabuene. Men ofte opplever vi at også kristne holder fast på dem. For mange koster det for mye å bryte helt med de gamle tradisjonene, sier Felicité.

Målbevisst ung mann. På en liten jordfleck i solsteiken jobber en ung, sterk mann. Den nyervervede kunnskapen fra landbruksskolen Fihaowanoa testes ut. Stolt viser Olivier Randretsy Lahizoku fram det bug-

nende resultatet.

– Jeg nekter å la meg kue av tabuet. Derfor har jeg venner som kommer hit til landsbyen på besøk. Og derfor har jeg slått meg ned her for å drive jorda. Med den lærdommen jeg har fått på skolen, har jeg klart å dyrke jorda så bra at jeg både har klart å brødfø meg selv og spart penger i banken. Nå skal jeg bygge meg hus, dyrke opp mer jord og skaffe meg kyr, forteller Olivier stolt.

– Frykter du at din vellykkethet kan føre til at naboer og venner vil kunne bli misunnelige?

– Jeg vet at når jeg slår meg opp vil mange – særlig andre unge – utfordre meg og forsøke å ødelegge for meg. Min måte å svare på vil være å fortsette med mitt. Men jeg vet at reaksjonene vil komme. Snart skal jeg kjøpe meg sykkel og mobiltelefon. Det er det ikke alle som vil like, sier Olivier.

Tapte kjæresten. Tabuet knyttet til landsbyen han kommer fra har

Ordforklaring:

Tabu – forbud mot bestemte handlinger eller mot å nevne eller røre visse mennesker, dyr eller ting.

Kilde: Bokmålsordboka

allerede kostet Olivier den jenta han var kjæreste med og ville gifte seg med. Pasceline og han studerte sammen på landbruksskolen. Olivier dro til foreldrene hennes og spurte om å få gifte seg med datteren deres.

– Pascelines foreldre var ikke fra området her, og godtok at jeg giftet meg med datteren deres til tross for at jeg kommer fra Nohuna, forteller Olivier.

Det gjorde imidlertid ikke Pascelines svoger og pastor i den lokale, lutherske katolske kirken, pastor Romeal.

– Han ville ikke at søsteren til hans kone skulle gifte seg med en mann fra «hundestammen», forteller Olivier.

– Sterke tabuer som former folks identitet

■ **LIV RØHNEBÆK BJERGENE**

– Tabuer på Madagaskar og i mange andre afrikanske land er erfaringsbaserte historier, nedfelt i en tradisjon. Å endre disse forestillingene vil ta lang tid, sier sosialantropolog Marianne Skjortnes (bildet).

Hun har gjennom feltarbeid på den gassiske landsbygda sett hvordan tabutradisjonene hindrer utvikling.

– Tabuer som i hundelandsbyen skaper utrolig sterke begrensninger for landsbyfolket og deres relasjoner til omgivelsene. Disse tabuene er nedarvede tradisjoner. Som oftest har de utgangspunkt i en negativ hendelse, forteller Skjortnes som er førsteamanuensis ved Misjonshøgskolen i Stavanger.

Som eksempler på «negative hendelser» for lokalbefolkningen nevner hun tap av jord, dødsfall, sykdom eller et barn født med misdannelser.

Skjortnes forteller at de erfaringsbaserte historiene i den lokale kulturen er viktige for å skape tilhø-

– Har du kontakt med henne?
– Jeg har forsøkt å få kontakt med henne, men hun er gift med en annen mann nå.

Mor til Olivier, Livra, lytter til sønnens historie.

– Jeg er stolt av at sønnen min kjemper imot denne falske historien, sier Oliviers mor, Livra.

Hun frykter ikke for den driftige sønnen sin framtid. – Nei, jeg håper og tror at barna mine vil klare å kjempe for seg selv og mot tabuet, sier Livra, som selv er bosatt i storbyen Manakara og kun kommer til landsbyen for å hjelpe Olivier med innhøstingen.

Viktig lærebok. I Vohuna er landsbyleder Botosambaika svært glad for de endringene som har skjedd i landsbyen etter at fader Carme slo seg ned og satte opp en gassisk luthersk kirke i landsbyen. Presten, som nå er reist tilbake til Frankrike på grunn av alvorlig sykdom, holdt en innvielsesfest for kirken i 2004. Måltidet han valgte å servere besto av flere ingredienser som ifølge tabuene var forbudt. Fader Carme ba de frammøtte lokale prestene og biskopene om å bryte tabuene og spise måltidet. Noen spiste. Andre avslo.

– At vi har fått kirke, har ført til at det nå er blitt et vennskap mellom lutherske kirker også i andre landsbyer. I motsetning til tidligere aksepterer de at vi møter dem, og spiser ris og bønner med dem. Å spise kjøtt sammen er imidlertid fortsatt uakseptabelt, sier Botosambaika.

Et annet og viktig framskritt er at gassiske myndigheter har gitt ut ei bok i gassiske skoler om ulike religioner. Her fortelles også historien om befolkningen i hundelandsbyen.

– I boka sies det at dette tabuet ikke er sant. Dette er viktig for oss. Vi er så lykkelige nå for at folk får vite. Nå håper vi at folk ikke lenger vil fornekte oss, sier Botosambaika. ■

rihet og familieidentitet.

– Bryter en med tabuene, risikerer en derfor også sin familietilhørighet. På landsbygda er det den tradisjonelle kulturen med tabuer det som styrer folks hverdag. Å bryte denne tradisjonen er derfor svært vanskelig for mange, sier Skjortnes.

Hun mener endringsaktører som bistandsarbeidere derfor må være svært varsomme i sin framgangsmåte, og innse at å snu holdninger tar tid.

– Disse tabuene kan ikke forklares ved hjelp av logikk. Endringsaktører må forstå hvor grunnleggende tabuene er for folks identitet. Men i møtet med det moderne samfunnet – ikke minst via utdanningsinstitusjoner – kan folk få erfare at for eksempel det å spise svinekjøtt ikke er farlig, sier Skjortnes. ■

Vokter regnskogen fra rommet

Brasils amerikanske satellitter avslører illegal hugst

BELÉM (b-a): Et forskningsinstitutt i Amazonas er tømmerhuggernes skrekk i Brasil. Forskerne er verdensledende på satellittovervåking av regnskog.

■ I BRASIL:
PER-IVAR NIKOLAISEN

SKOGMILLIARDENE

Når Norge de kommende årene skal putte milliarder av bistandskroner inn i det brasilianske Amazonas-fondet, vil disse forskerne bli viktige i å verifisere at Brasil faktisk klarer å snu den negative utviklingen i regnskogen. Uten dokumentasjon på en positiv utvikling vil det heller ikke bli bevilget norske penger.

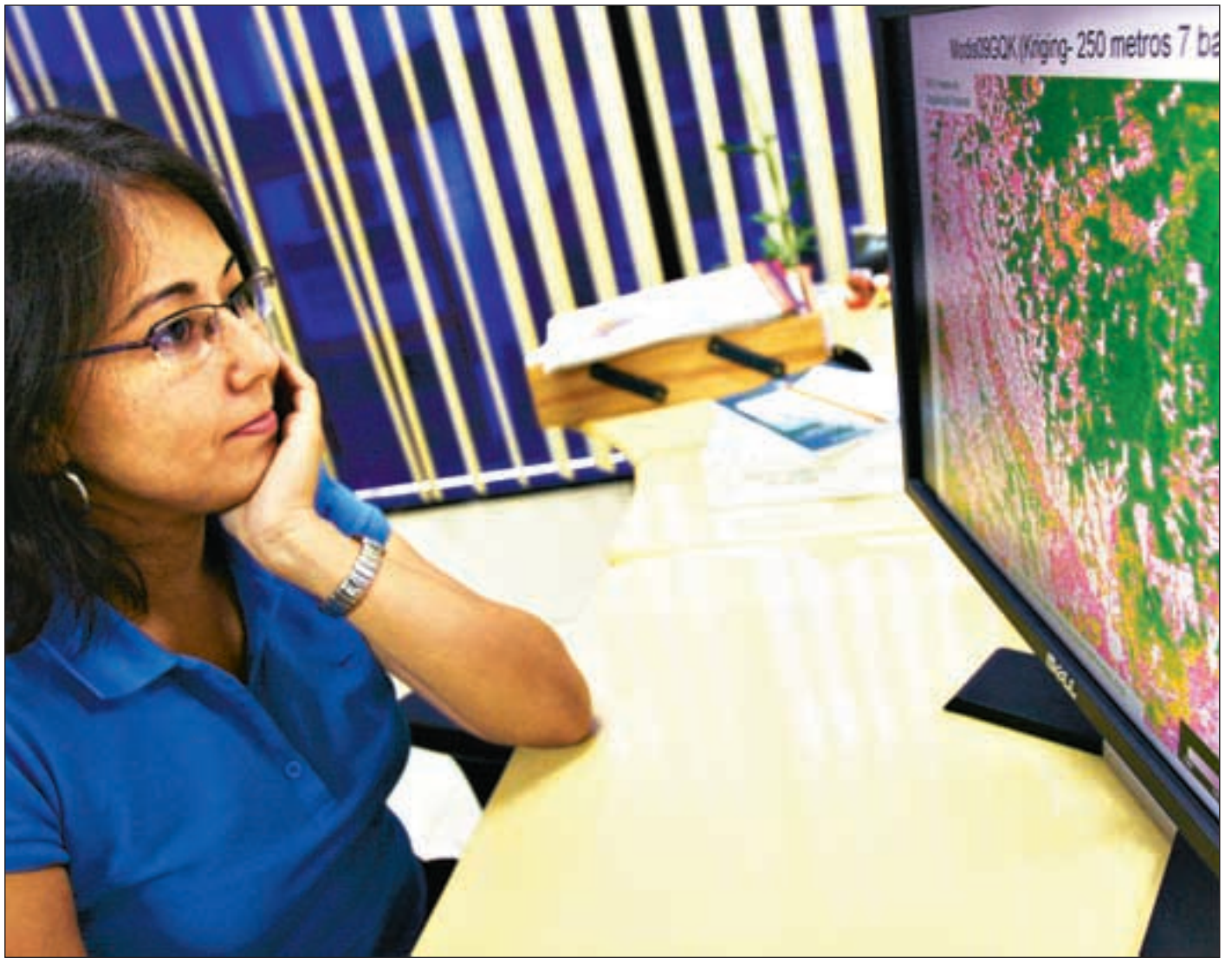
Sanae Hayashi sitter granskende foran dataskjermen i det enkelt innredede kontorlandskapet i Bairro Fátima i Belém i Brasil. Den kvinnelige brasilianske forskeren undersøker satellittbildene som kartlegger ødeleggelsene av regnskogen - ødeleggelser som daglig begås av illegale tømmerhuggere og nyriddende bønder.

150 saker til retten. Hun og hennes kolleger i forskningsstiftelsen Imazon analyserer hver måned store mengder data fra amerikanske satellitter. Forskerne skaper ikke bare nasjonal debatt ved å publisere månedlige tall for skogens tilstand, men har også sendt over 150 saker til påtalemyndighetene i tilfeller hvor de oppdager rasing av skog i verneområder.

- Tidligere tok det myndighetene årevis før de oppdaget ulovlig hugst. Nå er det enklere å ta de skyldige på fersken, sier forsker Sanae Hayashi.

Statsadvokatens våpen. Brasils enorme skogområder er så godt som umulig å overvåke fra bakken. Folkene som står bak avskogingen har derfor lenge kunnet herje fritt.

Statsadvokat for miljøaker i delstaten Pará, Felício Ponte, bekrefter

- Nå er det enklere å ta de skyldige på fersken, fastslår forsker Sanae Hayashi ved Imazon.

FOTO: PER-IVAR NIKOLAISEN

at varslingsystemet til Imazon har gjort arbeidet med å bekjempe avskogingen lettere.

- For to år siden kom tipsene til oss ett eller halvannet år etter at forbrytelsene hadde skjedd. Nå får vi informasjonen av Imazon etter noen dager. Det er svært viktig for oss, sier Ponte.

Han viser også til at lokalbefolkningen gjerne har vært redde for å

tipse politiet av frykt for represalier fra dem som står bak ulovlighetene. Satellittovervåkingen har gjort det tryggere å tipse myndighetene, fordi det ikke blir like lett å spore opp tippserne.

- Før klarte vi bare i noen få tilfeller å ta gjerningsmennene, sier statsadvokaten.

Selv om påtalemyndigheten står foran en lang og kronglete vei i et langdrygt rettssystem, er bevisgrunnlaget nå langt bedre enn tidligere. Dermed øker sjansene for å få en rettskraftig dom.

Store utfordringer. Imazon har utviklet et verdensledende verktøy for å analysere satellittbilder knyttet til avskoging. I motsetning til det statlige romforskningsinstituttet måler forskerne også tilfeller der skogen er forringet, ikke bare totalt avskoget. Det kan handle om selektiv hugst eller brenning.

Fortsatt er det knyttet store utfordringer til overvåkingen. Systemet klarer ikke å fange opp ødeleggelser som er mindre enn 12 hektar i omfang. Mange slike små områder kan til sammen utgjøre omfattende ødeleggelser.

Satellitten Landsat tar bilde av hvert område hver 16. dag. Med det tette skylaget som ofte ligger over Amazonasregionen, betyr det at forskerne må være svært heldige for å få et klart bilde av hele regionen i løpet av et år. I slike tilfeller forsøker forskerne å fylle hullene med MODIS, en innretning som er plassert på satellittene Terra og Aqua, for å få et klarere bilde av situasjonen. Denne tar bilder oftere, men har et langt dårligere detaljnivå.

Resultatene for februar i år forteller at 66 prosent av det brasilian-

ske Amazonas var dekket av skyer da bildene ble tatt.

- Vi kunne ha bedret overvåkingen ved å sette sammen tre til fem kommersielle satellitter, noe som hadde kostet mye. Men vi mener at dette vi nå gjør, er godt nok. Vi vet at vi går glipp av noen av de små områdene med avskoging, men vi fanger opp de store områdene, der man finner kreftene som driver avskogingen fremover, sier seniorforsker Carlos Souza hos Imazon, og peker på kvegdrift og storbonnders aktiviteter i regionen.

Sikrer skogpenger. Norges bidrag til Amazonasfondet mot avskoging vil altså bli beregnet ut fra hvordan avskogingen ser ut på satellittbilder som det nasjonale romforskningsinstituttet analyserer. Imazon vil være en vaktbikkje som vil kunne avsløre om myndighetene pynter på tall for få utbetalt penger til fondet.

- Vi bidrar til å sikre åpenhet rundt disse tallene. I dag kan alle laste ned denne informasjonen, sier Souza.

I mange tilfeller er tallene til myndighetene og Imazon ganske like. Det har likevel hendt at tallene har vært veldig forskjellige.

- Noen har da hevdet at man

IMAZON

Instituto do homem e meio ambiente da Amazônia (Imazon) er et forskningsinstitutt som har som mål å fremme bærekraftig utvikling i Amazonas, gjennom studier, politisk påvirkning, informasjon og opplæring. Det ble grunnlagt i 1990 og har sitt hovedkontor i Belém i Pará. Stiftelsen støttes av det norske Regnskogfondet.

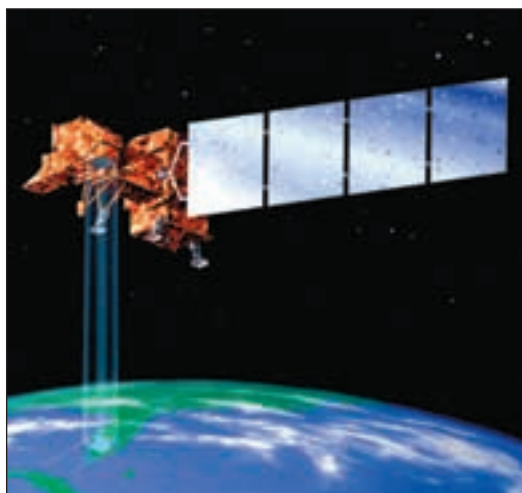
Kilde: Imazon

LANDSAT

Den første Landsat-satellitten ble sendt opp i 1972. Den siste, Landsat 7, kom i drift i 1999. De amerikanske satellittene har tatt millioner av bilder av jorden. Kartlegging av skog er bare ett av mange bruksområder. Du kan ikke se enkeltvis på disse satellittbildene, men oppløsningen er god nok til at man kan se menneskeskapt objekter som for eksempel motorveier, det vil si at hver piksel er 30 ganger 30 meter. Bildene er gratis å laste ned.

Nettside: landsat.gsfc.nasa.gov.

Kilde: NASA

MODIS

Moderate-resolution Imaging Spectroradiometer (MODIS) har vært i drift siden 1999, og er et instrument som er montert på satellittene Terra og Aqua. De kan kartlegge hele kloden på mellom en og to dager. Bildene brukes til å undersøke endringer i jordens skydekke, stråling, havstrømmer og arealbruk. Hver piksel er 250 ganger 250 meter.

Nettside: modis-land.gsfc.nasa.gov

Kilde: NASA

SKOGMILLIARDENE

Som et ledd i internasjonale klimatiltak skal Norge bruke 3 milliarder kroner årlig på tiltak for å bevare verdens skoger. En stor del av dette skal settes inn i verdens største regnskogområde; Amazonas.

ikke kan stole på en ikke-statlig organisasjon som oss, og andre igjen har sagt at man ikke kan stole på staten. Men i de fleste tilfellene har staten og vi blitt enige om hvorfor vi har kommet ut med ulike tall. Det har skjedd når vi først har satt oss ned for å diskutere de tekniske forskjellene, forteller Souza.

Ofte har bildene vært hentet fra ulike dager. Det kan ha vært skydekke, eller hugsten kan ha kommet lenger. Metodologien er også forskjellig, der Imazon vanligvis er noe mer konservativ med sine anslag.

- Det viktigste er likevel at tallene viser at trenden går i samme retning, fastslår Souza. ■

Øverst ser vi et satellittbilde av Matogrosso fra 1992 og under det samme området i 2006. De røde områdene er regnskog.

Google vil overvåke skogen

Google kan bli forskernes nye allierte i overvåkingen av regnskogen.

Søkegiganten har fra før globusprogrammet Google Earth der brukerne kan se satellitt- og flybilder fra hele kloden. Ved hjelp av såkalte lag kan man også få informasjon om alt fra FNs tusenårsprosjekter til hoteller og restauranter.

Nå jobbes det med å lage et verktøy til å overvåke bevaringen av regnskog, som en del av det såkalte Google Earth Outreach-programmet. Dette kom frem på en konferanse ved det brasilianske romforskningsinstituttet tidligere i år, ifølge nettavisen Globo Amazônia.

Forskningsinstituttet Imazon er en av samarbeidspartnerne til Google i det ambisiøse prosjektet.

- Vi tror at Google kan bidra i arbeidet for å kartlegge skogen over hele kloden. Ett av de største problemene hittil er den enorme

mengden data vi må forholde oss til, sier forsker Carlos Souza ved Imazon, og viser til Googles enestående kapasitet til å håndtere store informasjonsmengder.

Tanken er at alle som er interessert, skal kunne få teknologien og bildene til fri bruk. Souza mener dette kan hjelpe verdenssamfunnet med å få enda sikrere tall for skogens tilstand. Brukerne der ute kan dobbeltsjekke om informasjonen om skogen faktisk stemmer på bakkenivå.

- Vi kan få en hel hær av mennesker som hjelper oss med å kvalitets-sikre overvåkingen, fastslår Souza.

Google selv vil foreløpig ikke kommentere prosjektet overfor Bistandsaktuelt. Selskapet henviser til at informasjonen som måtte ha kommet frem under møtet i Brasil, ikke var offentlig. ■

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

- Hvem er dette?
  - Hvilke dyr kalles vanligvis i Afrika «de fem store»?
  - Hvilket år var det internasjonale kvinneåret?
  - På hvilken øy ligger staten Brunei?
  - Fra hvilket land kommer verdensrekordholderen på 10.000 meter, løperen Kenenisa Bekele?
  - Hovedstaden i Syria er antakelig verdens eldste hovedstad. Hva heter den?
  - Hva heter den tradisjonelle japanske klesdrakt?
  - Hvilket land ble tidligere kalt Nyasaland?
  - En kjent asiatisk frigjøringsorganisasjon bruker på engelsk forkortelsen LTTE. Hva står forkortelsen for?
  - Hva er det offisielle språket i Guinea-Bissau?
  - Hvilke hellige lover fra Koranen følger Saudi-Arabias domstoler?
  - Hvilke to store elver danner en del av deltaet i Bangladesh?
  - Er Benin en republikk eller monarki?
  - Kan man gå på ski i Atlasfjellene?
  - Hva er Nigerias viktigste eksportprodukt?
  - Hvilke land grenser Uganda til?
  - Hvilken viktig internasjonal motorvei går gjennom Colombia?
  - Er det Quito eller Guayaquil som er Ecuadors mest folkerike by?
  - Hvor mange offisielle språk har FN?
  - Hvilket år ble Organisasjonen av oljeeksporterende land (OPEC) stiftet?
- Svarene finner du nederst på siden.
- Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceessay**

TRE EKSPERTNØTTER:

- Hvilket internasjonalt legemiddelfirma annonserte 13. februar i år at det ville kutte prisene på en rekke medisiner for salg i utviklingsland?
- Hva er myntenheten i Madagaskar?
- Hvilken sydlig øy er delt mellom Argentina og Chile?

SVAR:

- Alt rett:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?
1. Sofieprisvinner og tidligere miljøvernminister i Brasil, Marina Silva.
  2. Neshorn, bøffel, elefant, leopard og løve.
  3. 1975.
  4. Borneo.
  5. Etiopia.
  6. Damaskus.
  7. Kimono.
  8. Malawi.
  9. The Liberation Tigers of Tamil Eelam. (Frigjøringsstyrkene for et tamilsk hjemland.)
  10. Portugisisk.
  11. Sharia-lovene.
  12. Ganges og Brahmaputra.
  13. Republikk.
  14. Ja.
15. Olje.
  16. Tanzania, Rwanda, Den demokratiske republikken Kongo, Sudan og Kenya.
  17. Den panamerikanske hovedvei.
  18. Guayaquil.
  19. Seks.
  20. 1960.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. GlaxoSmithKlein.
2. Ariary.
3. Ildlandet. (spansk: Tierra del Fuego)

Rettelse:

I forrige utgave av Bistandsaktuelt kom vi i skade for å skrive feil årstall i svaret på spørsmålet: Hvilket år overtok Robert Mugabe som statsoverhode i Zimbabwe? Det korrekte skal selvsagt være 1980, ikke 1989. Vi beklager sterkt at en av våre lesere av den grunn gikk glipp av et velfortjent påskeegg!

Rwanda-kaffe av kongelig kvalitet

– Direkte samarbeid med produsenten minsker behovet for bistand, sier lokale næringslivsutviklere

GIKONGORO (b-a):

Finanskrisen gjør ikke livet noe lettere for bøndene i Rwanda. Når det drikkes mindre latte og espresso i Washington, er det de som rammes.

■ I RWANDA:
JAN SPEED

Kaffebonden Gospart Nshimiyimana er idealet i Rwanda. Han satser på høykvalitetskaffe og stadig flere kaffebusker.

– Da jeg oppdaget at Rwandas kaffe var ettertraktet og prioritert av myndighetene, begynte jeg å satse ekstra. Alt jeg har – hus, skolegang for mine barn – er avhengig av kaffe, sier Nshimiyimana.

Mens de fleste kaffeprodusenter har mellom 100 og 400 planter, har den eldre bonden stadig kjøpt opp mer jord. Nå har han 8000 busker. En gruppe kvinner med hakker er i ferd med å rydde skråningen på den andre siden av dalen der han planlegger å plante ytterligere 5000 busker.

Kaffebærene på buskene i høylandet sør i Rwanda begynner å bli røde og modne. Snart er årets avling klar til å bli plukket. Deler av fjorårets avling fra kaffevaskeriet, der Nshimiyimana leverer bær, er eksportert til kaffebrenneriet Solberg & Hansen i Norge.

Økt eksport. Målet for regjeringen i Kigali er at kaffe skal bidra til å løfte de fattigste delene av landet ut av fattigdom, og sikre bedre tilgang til det internasjonale markedet. Te og kaffe står allerede for 80 prosent av landets eksportinntekter.

I 2007 ble det eksportert kaffe til en verdi av 35,7 millioner dollar. I 2008 vokste produksjonen med 33 prosent, til 22.000 tonn. Dette er imidlertid mindre enn de beste innhøstingene forut for folkemordet i Rwanda i 1994, da det ble produsert mellom 32.000 og 35.000 tonn.

Inntektene økte med 56 prosent til 47 millioner dollar i fjor, og vil trolig vokse til 60 millioner dollar i år. Dette takket være satsing på høykvalitetskaffe som har mer stabile priser.

Nøkkel til suksess. En offensiv regjering, målrettet og tidsavgrenset bistand, lokale kooperativer og bedrifter i partnerskap med internasjonale kaffeinnkjøpere har vært nøkkelen til suksess.

– Ideen er å satse på partnerskap i alle ledd i verdikjeden. Bistanden skal bidra med opplæring og faglig

Opplæring av kaffesmakere er en viktig del av arbeidet med å etablere Rwanda som en viktig aktør på markedet for høykvalitetskaffe. Her vurderer Laetitia M. Ndahiro kaffen fra tre ulike steder.

ALLE FOTO: JAN SPEED

ØKONOMI

støtte fram til 2011. Innen den tid skal lokale krefter overta mer og mer, sier direktør Jean Claude Kayisinga i den private organisasjonen SPREAD, som primært støttes av det amerikanske bistandsorganet USAID.

De underviser kaffebønder, støtter bygging av vaskerier og opplæring av smakseksperters slik at kaffekvaliteten stadig kan vurderes og justeres.

– Vi har også måttet lære kaffebøndene å drikke kaffe. Før var det slik at de solgte bærene, men drakk det aldri selv, sier Edwige Musabe i SPREAD.

Konkurranse bidrar til å redusere vår avhengighet av bistand.

Vincent Ngarambe, MIG.

Private investeringer. For seks år siden innkalte Rwandas president, Paul Kagame, representanter fra landets fattigste provinser i sør og noen forretningsfolk for å lansere ideen om et privat investeringsselskap som både skulle tjene penger og bidra til utviklingen i området.

– Vi begynte med kaffe, utvidet med honning og satser nå også på te, forteller Vincent Ngarambe, administrerende direktør i Multisector Investment Group (MIG).

De har 1700 aksjonærer, mange av dem småbønder.

– Vi bidrar til å skaffe jobber, og oppfordrer bøndene til å slå seg sammen i kooperativer. For de fleste kaffefarmer er svært små, sier han.

Kaffe fra en av MIGs vaskestasjoner vant den anerkjente kaffeprisen Cup of Excellence. Norske Solberg & Hansen betalte rundt 40 dollar kilo for vinnerkaffen – den høyeste prisen som noensinne er betalt for rwandisk kaffe.

– Rundt 80 prosent av salgssummen ender hos bonden, sier Ngarambe.

Prioriterer kvalitet. Vi vandrer rundt Burema vaskestasjon. Her gjøres en avgjørende innsats for å sortere, gjære og tørke kaffen. Det er langt herifra til brenneriet i Oslo. Arabikkaffen trives godt i høyden. Søkene med råkaffe må transporteres ned bratte, gjørmete veier som er en utfordring for selv de beste bilene med firehjulstrekk.

– Regjeringen prioriterer topp-

kvalitets kaffeproduksjon. Den skal selges for billige varianter slippes ut på markedet. De gode prisene de siste årene har oppmuntret produsenter til å forbedre plantestellet og plukkingen, sier Leonidas Nimubona på MIGs distriktskontor.

Epiphanie Mukashyaka leder et kooperativ, Buffcafe. Hun har noen få hundre kaffebusker ikke langt fra en vaskestasjon.

– Jeg oppdaget at dette var en god forretning. Med gode avlinger får vi utenlandsk valuta. Det er bra for landet, og bra for meg, sier den myndige damen.

– De økte inntektene gjør at vi har skolepenger for våre barn, bedre helsetilbud og nye hus. Kaffe løser problemer, sier hun.

Eier hele verdikjeden. I likhet med de andre kaffebøndene er hun bekymret. Her i dalen merker de konsekvensene av finanskrisen. At folk, spesielt i USA, ikke drikker fullt så mye spesialkaffe på kaffebarer og heller kjøper billigere varianter på supermarkedene. Det store kaffekjeden i USA, Starbucks, kjøper både Fairtrade og vanlig kaffe fra Rwanda. Økonomiske nedgangstider har imidlertid gjort at selskapet sliter hardt økonomisk. Derfor spiller de kaffeprodusentene i Rwanda, Burundi og Uganda ut mot hverandre for å presse prisene ned.

– En god pris for en kilo kaffe ligger på over fire dollar. I år får vi 2–3 dollar, sier Epiphanie. Lenge lå en del av deres kaffe usolgt i Kigali.

KVALITETSKAFFE

■ Det finnes to hovedtyper kaffe: arabica og robusta. Arabica regnes for å være av best kvalitet, og cirka 98 prosent av kaffen vi importerer til Norge er av denne sorten. Innenfor de to hovedgruppene finnes det igjen en lang rekke varianter og kvaliteter. Hver variant har særegen smak og karakter, som ikke bare varierer med arten, men også med klima, jordsmonn og vekstforhold. Det er flere foredlingsmetoder som benyttes ved innhøsting.

■ «Den våte metode» som blant annet praktiseres i en rekke land i Syd- og Mellom-Amerika samt Øst-Afrika, er en foredlingsprosess som fortrinnsvis benyttes ved innhøsting av finere arabikkaffe. Ved denne innhøstingsmetoden plukkes kun de modne bærene. Kaffebønner plasseres i vann- tanker til gjæring i 12-36 timer.

■ Gjæringsprosessen må følges nøye, slik at bønnene ikke blir overgjæret. Etter gjæringen vaskes bønnene på ny, før de blir lagt ut til soltørking i 4-7 dager. Kaffe som er behandlet etter den våte metode, kalles vasket kaffe.

Kilde: www.kaffe.no

Kaffebærene i høylendet i Sør-Rwanda er snart klar til å bli plukket.

Grospart Nshimiyimana satser stort på kaffe. Snart har han 13.000 kaffebusker.

Bekymringen deles av salgsselskapet til 15 kooperativer, Rwashosco. De er i ferd med å brenne et parti med bønner for å selge på det lokale markedet.

- Først de seneste årene har folk i Rwanda begynt å få sansen for god kaffe, sier direktør Gilbert Gatali.

Han mener selskapet er enestående siden kaffebøndene har eierinteresser i alle ledd - de eier sine gårder og er deleiere både i vaskestasjoner og i salgsselskapet.

- Kaffebøndene eier hele verdikjeden fram til eksport, fastslår han.

Som eksportør merker han når tre store kjøpere i USA kansellerer ordrene sine. Lokale banker er også mer tilbakeholdne med å gi lån til fattige produsenter i forkant av årets plukkesesong.

- Det primære for oss er å selge til folk som har sans for kaffe og med et lengre perspektiv, sier Gatali.

Rwandakaffe til Norge. Han er fornøyd med å ha eksportert en kontainer med Rwandas beste grønne bønner til Solberg & Hansen.

I Oslo har det norske selskapet ventet i spenning for å få kaffen i hus.

For det var i oktober i fjor at selskapet deltok på kåringen av Cup of Excellence, et USAID-støttet program for bedømming og kjøp av kvalitetskaffe.

- Cup of Excellence skaper fokus på kaffe fra utviklingslandene. Vårt mål er å løfte kaffeproduksjonen i Rwanda, forklarer Andreas Hertzberg og Morten Wenersgaard i Solberg & Hansen.

- Vi ønsker å få fram gode produkter, også de neste årene. Vi ønsker å ha et partnerskap med produksjonslandene. Vi vil være med og gi dem håp, sier Hertzberg.

Langsiktig. Som et 130 år gammelt firma, mener de at de kan tenke langsiktig og være visjonære når de handler kaffe.

- Dette er bra fra et utviklingssynspunkt. Vi er med og utvikler markedet, sier Hertzberg.

- Vi kjøper de 10 beste sekkene, men også 100 av litt lavere kvalitet. Vi kan ikke bare skumme fløten, men er også nødt til også å støtte flere farmere for at hele produksjonen skal få et løft på sikt, sier Wenersgaard.

- Rwanda kan bli en viktig produsent for oss. Det er et land med enormt potensial når det gjelder kvalitetskaffe, mener Wenersgaard.

De norske innkjøperne vil nå jobbe med de to vaskestasjonene der

selskapet har kjøpt kaffe. Samtidig har de invitert to unge kaffesmakere fra Rwanda til Norge for å lære dem om det norske markedet og hva slags kaffe som faller i smak hos norske kaffedrikkere.

Bistandsuavhengig. Kaffebransjen i Rwanda ønsker å kunne stå på egen bein i fremtiden.

Vil bli Afrikas Dubai - fri for bistand

KIGALI (b-a): Rwandas statsråder har vært samlet til ukelange drøftinger om hvordan landet skal bli mindre avhengig av internasjonal bistand. - Tiden er inne for å tenke gjennom en framtid uten bistand, sier president Paul Kagame.

■ JAN SPEED

Femten år etter at landet ble lagt i grus av folkemordet og borgerkrigen, har Rwanda gjenoppstått med dynamisk optimisme. I hovedstaden er fortsatt parlamentsbygningen merket av kule- og granathull. Det er det eneste synlige tegnet på konflikten som drev millioner på flukt og førte til at nesten en million mennesker ble drept.

Sentrum av Kigali prydes av nye flotte kontorer, administrasjonsbygninger og villaer. Den nye middelklassen og utlendinger med penger kan drikke eksklusiv kaffe på kaffebarer i butikkentre. Likevel er Rwanda fortsatt et lutfattig land.

Økt matproduksjon. En ambisiøs regjering ledet av Rwandas patriotiske front (RPF) og omfattende bistand primært fra Storbritannia, EU og USA har imidlertid bidratt til en positiv utvikling de siste årene.

I 2005 ble store deler av landets utenlandsgjeld slettet, slik at den ble redusert fra 1,5 milliarder dollar til den mer håndterlige 350 millioner dollar.

I fjor klarte Rwanda å øke matproduksjonen med 16 prosent. Dette var takket være gode værforhold, forbedret såkorn og forbedrede jordbruksmetoder. Bønder er blitt oppfordret til å slå seg sammen for å få stordriftsfordeler. Økt produksjon har forbedret kostholdet og matsik-

- Det er viktig å begynne å tenke på hvordan vi skal klare oss uten utenlandsk bistand. Finanskrisen vil kanskje tvinge oss til å måtte klare oss mer på egenhånd, sier Jean Claude Kayisinga i SPREAD.

Jordbruks-selskapet Multisector Investment Group tror det er mulig å skape utvikling og tjene penger, men at landet fortsatt vil trenge bi-

stand framover.

- Kommersiell konkurranse vil bidra til å redusere vår avhengig av bistand. Det er det vi ønsker oss. Vi vil likevel fortsatt trenge støtte fra utviklede land for å utbedre infrastrukturen i Rwanda. Men disse overføringene må brukes mer effektivt, sier administrerende direktør Vincent Ngarambe. ■

kerheten i landet. 85 prosent av den yrkesaktive befolkningen driver med jordbruk

Visjoner. Myndighetene har lansert «Visjon 2020». Den har som mål å øke gjennomsnittsinntekten fra 250 dollar per person i 2000 til 900 dollar i løpet av 20 år. Hardt arbeid, ingen korrupsjon og private investeringer er forutsetningen. Det er forventet at alle statlige virksomheter og organisasjoner har offentlige virksomhetsplaner med klare mål.

- Oppnår man ikke målene, innebærer det en form for sosial ydmykelse, sier Francois Mugabo i Mosaic Foundation, som arbeider tett med myndighetene på utdanningssektoren.

Presidenten viker ikke unna for å sparke udugelige statsråder eller presse selskaper som ikke oppfyller kontraktene med statlige organer. Partitopper og generaler er blitt bedrevet til å gi fra seg jordområder til mer trengende personer.

Regjeringen har som uttalt mål at Rwanda skal bli ledende innenfor moderne kommunikasjonsteknologi og være et handelssenter for hele regionen. Blant bidragsyterne er de to teleselskapene MTN og Rwandatel som konkurrerer hardt seg imellom, og det er allerede registrert over 875.000 mobilabonnenter i det fattige landet.

Afrikas Dubai. - Regjeringen vil at Rwanda skal bli Afrikas Dubai. Det vil ikke skje på kort sikt. Denne byen blir dyrere å bo i, samtidig som det er mer utvikling. Det positive er at folk vil investere, sier Edwige Musabe i SPREAD, en bistandsfinansiert organisasjon som arbeider for å styrke kaffeindustrien i landet. Organisasjonene har planene klare - bistandsfinansiering skal opphøre i 2011.

Til tross for ønsket om bistands-

uavhengighet er virkeligheten foreløpig at Rwanda er svært avhengig av giverpenger - 43 prosent av budsjettet dekkes av internasjonale givere.

Nylig holdt president Paul Kagame en tale i Johannesburg der han understreket at Afrikas manglende evne til å forvandle kontinentets potensielle rikdom til reell utvikling gjør at landene vil bli avhengig av bistand i det uendelige.

- Tiden er inne for å stille spørsmål og tenke igjennom en framtid uten bistand. Bistand burde bare være en midlertidig bro for å dekke kortvarige behov. Det kan ikke være en langsiktig erstatning for næringsliv, innovasjon og hardt arbeid, sa Kagame.

Rwanda rangeres av Verdensbanken som en av verdens 20 beste reformatorer for å bedre forholdene for næringslivet.

Selv om Rwanda har opplevd en vekst på 5-6 prosent de seneste årene, og preges av bedre veier og mer effektivitet enn nabolandene, så henger fortsatt gjennomsnittsinntektene etter Uganda, Tanzania, og Kenya. ■

Bistand burde bare være en midlertidig bro for å dekke kortvarige behov.

Paul Kagame, Rwandas president.

RWANDA

- Befolkning: Ni millioner, hvorav 80 prosent lever på landsbygda.
- BNP per capita: 296 dollar
- Økonomisk vekst: 6 prosent.
- Viktigste eksportnæringer: Kaffe og te.
- Viktigste handelspartnere: Uganda, Kina, Tyskland, USA
- Befolkningstetthet: Stor. 350 innbyggere per kvadratkilometer.

Kilde: EIU

Såpe og utvikling?

Av Kjersti Lie Holtar

Vi later som om vi gir massene underholdning, men så snik-utvikler vi dem i stedet.

NORADS INFORMASJONSDIREKTØR Eva Bratholm skriver i en kommentar i siste nummer av Bistandsaktuelt om tv-såpeseriens gjennomslagskraft blant fattige. Såpeserier kan brukes til utvikling, ved at utviklingsrelaterte problemstillinger flettes inn i seriene, til beste for massene som da blir påvirket på en positiv måte.

For 15 år siden støttet Norad en tv-såpe i Namibia. Bakgrunnen var et bredt anlagt kulturprogram som Norad, gjennom den norske ambassaden i Windhoek, støttet i regi av den namibiske kringkastingen NBC; Namibia Oral Tradition Programme. Dette var like etter Namibias frigjøring, og den unge nasjonen var svært ambisøs og dynamisk med hensyn til egen kulturpolitikk for landets apartheid-splittede befolkning. Her skulle nasjonens identitet bygges gjennom selvskapte tv- og radioprogrammer tilpasset en namibisk kontekst. Ett av tiltakene var nettopp en såpe-serie.

EN LITEN STATLIG AFRIKANSK tv-stasjon har jo ikke enorm pågang av programressurser. Så seerflaten var i tillegg til egenproduksjonen dominerert av innkjøpte og gratisprogrammer, sistnevnte donert av Namibias hjelpere, så som FN – og Norge. På midten på nittitallet hadde Norge utviklet stor selvillit som global aktør, og vi hadde litt av hvert vi kunne tenke oss å dele med resten av verden, til etterfølgelse.

Om det var av ren høflighet fordi vi støttet tv-kanalen deres, eller av akutt programmangel, vites ikke. Men i alle fall – parallelt med planlegging og utvikling av Namibia Oral Tradition-prosjektet – ble det i beste sendetid vist et norsk gratisprogram utviklet og donert av det norske Utenriksdepartementet.

Det handlet om en av Norges største eksportideer: kvinnelige topp-politikere. Rundt omkring i de tusen småhus, skur og shebeen'er i Namibia samlet folk seg foran tv-apparatene og fikk oppleve feiende flott norsk tv-produksjon – og hva fikk man se? Jo, Kaci Kullmann Five handle melk på Ica, Kristin Halvorsen hente barn i barnehagen og Hill Marta Solberg padle kajakk. Og som om ikke dette var nok – påfølgende program var en donasjon fra FN, en dokumentar om kvinners harde vilkår i Bangladesh.

Det ble en dårlig tv-kveld, objektivt sett fra shebeen'en i Namibia. I utgangspunktet har man som

Er det ikke mål godt nok i seg selv at fattige kan smile, le og være engasjert? Må de «snek-utvikles» samtidig? spør artikkelforfatteren.

ILLUSTRASJONSFOTO: HEGE GULLI

DEBATT

kvinne i township-hverdagen nok av problemer, utfordringer og urealiserbare livsidealer, og når man endelig skulle se tv, så ble man tilbudt absurd-teater fra Norge og en langtekkelig seanse om hvor traurig andre fattige kvinner har det. Jeg tror samtlige i den shebeen'en hadde foretrukket en skikkelig såpe-serie i stedet, og det hadde bidratt til atskillig mer livsglede. Og livsgleden skal man ikke undervurdere i kampen mot fattigdom.

ETTER DENNE OPPLEVELSEN var det ikke veldig vanskelig å skrive en inspirert motivasjon til Norad sentralt for den planlagte såpe-serien. Uten føringer på innhold. NBC fikk beskjedne midler til rådighet for serien, så det ble ukentlige episoder som pågikk et års tid. Serien hadde utgangspunkt i en shebeen – uformell bar – i Katutura township utenfor Windhoek, og hvite mennesker ble skrevet inn i serien ved at strømmen gikk inne i byen og alle butikker måtte stenge, og de hvite måtte

således dra til township'en for å skaffe øl. Og så kunne intrigene begynne. Finansiert av norsk bistand – og uten noen som helst føringer på innhold, relatert til norske utviklingspolitiske mål. Den eneste føringen var at seerne skulle ha det hyggelig.

For her er vi ved sakens kjerne – Bratholm skriver begeistret om muligheten til å nå målgrupper med definerte informasjonsbudskap gjennom bruk av et bestemt kulturuttrykk, her tv-såpe. Vi later som om vi gir massene underholdning, men så snik-utvikler vi dem i stedet.

Det er dette som alltid har vært kulturbistandens svøpe – den er aldri det egentlige, den er alltid kun et virkemiddel for å oppnå noe annet. Kultur får aldri fungere på sine egne premisser når bistand er involvert. Teater mot aids, musikal mot voldtekt – en ting er i alle fall sikkert, det blir sjelden godt teater og god musikk.

Hvorfor må kulturtiltak i Afrika

alltid måles opp mot og defineres i forhold til utviklingskriterier? Er det ikke slik at de som lager en god såpe kommer til å ta opp temaene som Bratholm i sin kommentar ramser opp – aids, malaria, vold mot kvinner, hygiene, utdanning og kosthold – helt av seg selv, dersom det er relevant for seerskaren?

DE FRIVILLIGE barne- og ungdomsorganisasjonene hadde for mange år siden en liknende debatt her i Norge, der man gikk til felts mot myndighetenes begrunnelse og premisser for støtte til kulturtiltak for barn og unge. Støtten skulle virke forebyggende mot all verdens uheldige ting barn og unge kunne komme bort i. Det var aldri i kraft av kulturens egenverdi at barn og ungdom skulle drive med og oppleve statstøttet musikk, dans og teater – helt motsatt av hva slags tanker man har for finansieringen av voksnens kulturtilbud, der kulturen ikke trenger begrunnelse for sin eksistensberettigelse.

Jeg jobber nå til daglig med ulike håndverksgrupper i det sørlige Afrika. Det er en sektor som sliter med økonomisk bærekraft. Men

Skjøt streikende arbeidere

En streik blant bygningsarbeiderne på den uferdige nasjonalstadionen i Maputo i Mosambik endte i slutten av april med at politiet skjøt to av arbeiderne. De to mennene ble fraktet til sykehuset i byen, ifølge nyhetsbyrået Reuters.

Streiken er den andre på under tre måneder for bygningsarbeiderne i det kinesiskledede byggeprosjektet. Ifølge den uavhengige avisen O Pais er arbeiderne opprørt over lave lønninger, overtidsbetaling og generelt dårlig behandling. Arbeiderne skal blant annet ha vært lovet 105 dollar i måneden, men hevder de bare har fått 71 dollar.

Det nye stadionet, som skal koste 60 millioner dollar, er tenkt brukt som treningsarena for portugisiske talende lag under VM i Sør-Afrika i 2010. Regjeringen

jobber blant annet for å få Brasil til å trene her. Men tiden er knapp, og streik truer prosjektet der man satser på å jobbe døgnet rundt for å bli ferdig til VM. ■

Obama mot skatteparadis

Barack Obama intensiverer kampen mot amerikanere som gjemmer unna penger på konti i utlandet. Nye skatteregler og en hær av 800 skatteagenter skal sørge for at hele 210 milliarder dollar i tapte skatteinntekter skal dukke opp de nærmeste ti årene, skriver Washington Post. ■

Penger hjem tross krise

Bangladeshiske arbeidere i utlandet sendte mer penger hjem i april enn de gjorde i samme måned i fjor, ifølge AFP. Dette er stikk i strid med spådommene om at slike pengestrømmer vil bremse opp som følge av den globale økonomiske krisen.

Administrerende direktør i Bangladesh Bank forteller at hele 857 millioner dollar ble sendt hjem i forrige måned, mot 782 millioner i april 2008. Dette gjør at landets reserver med utenlandsvaluta når nye rekorder, med 6,52 milliarder dollar. Banksjefen vil likevel ikke være for optimistisk.

– Den store testen kommer i november, først da ser vi hvilken effekt tilbakegangen i økonomien får for pengestrømmene hjem. ■

også her er ofte årsaken til dårlig bærekraft at håndverksproduksjonen er igangsatt av utenforstående hjelpere for å oppnå noe annet – så som bedre helse og sysselsetting for sysselsettingens skyld. Håndverksproduksjonen er ikke det egentlige. Og da blir det dårlig butikk.

På et dypere plan handler dette om vårt syn på målgrupper utenfor oss selv, enten det er barn og unge i Norge, fattige tv-seere, eller broderende kvinner i Afrika. De er annerledes enn oss, og de må derfor bli uttatt for vår behandling, forebygging og opplysning. Vi må ha en plan for dem.

RENT PRINSIPIELT synes jeg det er helt greit at bistandspenger brukes til at fattige kan smile, le og være engasjert foran en tv-skjerm, uten særdeles utenforstående miljøers føringer for hva fattigfolk bør se på tv. Men skal norske bistandsmidler brukes til dette?

Nei. Av to grunner. Den ene er at det er svært usikkert om man kan måle resultater. For hva skal man måle? Den andre grunnen er at det er usannsynlig at slik bistand noen sinne vil gis uten føringer på innhold. Støtten til såpen i Namibia ble innvilget, men det gikk ikke så lang tid før nyheten om dette tiltaket nådde høyeste politiske hold – på en av de minste ambassadene i Afrika bedrev man eksperimentell kultur-bistand, ut ifra tesen om at livsglede er viktig i fattigdomsbekjempelse.

Her måtte det redegjøres. Og som den gang for 15 år siden, så er det vel heller ikke nå nedfelt i Stortingetsproposisjon nr. 1 at å glede det afrikanske folk er en av målsettingene for norsk bistand? ■

Kjersti Lie Holtar har vært saksbehandler ved den norske ambassaden i Namibia. Hun er nå leder av bedriften Isandi som handler med rundt 60 produsenter/ leverandører i det sørlige Afrika.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Det globale kunnskapsløftet

Men hvor er fokus på fag- og yrkesopplæring i Stortingsmelding 13 (2008-09)? Dette spør **Øivind Engh** fra Rud videregående skole – og viser også til Norads bilag til Dagsavisen i mars i år.

Bytt luksusflyene med miljøbistand!

Andrew Krogglund og **Rasmus Hansson** fra WWF mener at Norge bør stille et slikt krav til Ugandas myndigheter, tatt i betraktning vår store budsjettstøtte til landet.

Utvikling med byer!

Tore Haugen, **May Sommerfelt**, **Karl Otto Ellefsen** og **Sven Erik Svendsen** kritiserer Stortingsmelding 13 (2008-09) for nesten ikke å nevne byene og de utviklingsutfordringer urbaniseringen skaper.

Rettigheter, velferd og verdighet

Statssekretær **Håkon A. Gulbrandsen** skriver om regjeringens intensjoner om å legge vekt på rettigheter som et ledd i norsk utviklingspolitikk.

Malaria – et litt annet bilde

Stine Hellum Braathen, **Lisbet Grut** og **Benedicte Ingstad** skriver i en kommentar til Bistandsaktuelt om tale av malariamyggen som «barnemorderen» at malaria gjør mer skade enn bare å drepe. De bruker egne erfaringer fra Malawi til å illustrere dette.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter. På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk. Debattinnlegg honoreres ikke.

KOMMENTAR

eva
bratholm

I Lucys fotspor

Addis abeba (b-a): Hun er bare én meter og ti centimeter, Lucy. Men hva gjør det når hun er verdensberømt? Turister kretser rundt den lille glasskassen hennes i underetasjen på Nasjonalhistorisk museum i den etiopiske hovedstaden. Hun var en sensasjon da hun ble funnet i et uttørket elveleie nord i landet i 1974. Lucy var 3,2 millioner år gammel og forrykket forskernes teorier om når menneskets reiste seg opp fra sin apegang og gikk på to bein. Før henne var det opplest og vedtatt at det skjedde langt senere, – etter at mennesket hadde fått større hjerne.

Hun har en elegant kroppsholdning der hun står i monterens sin. Ganske feminin og definitivt oppreist og ikke minst er hun stø på beina. Ikke alle deler av skjelettet er autentisk, men det er troverdig kopiert. Lucy ble hetende Lucy, fordi de som fant henne likte Beatles-sangen «Lucy in the sky with diamonds». Etiopierne vil helst kalle henne «Dinkesh» som betyr «vidunderlig».

En riktig gammel afrikansk kvinne. Det var passende å hilse på henne nå, når den store debatten om Afrika, økonomisk utvikling, bistand og korrupsjon domineres av kvinner. Tre bøker har satt dagsorden for disse temaene nå i vår, alle skrevet av kvinner. En er født i Zambia, utdannet økonom ved Harvard og senere ansatt i investeringsbanken Goldman Sachs, den andre er britisk journalist med store deler av sitt yrkesliv tilbrakt i Kenya og den tredje er kenyaner, biolog og fikk Nobels Fredspris i 2004.

Zambiske Dambisa Moyo har vakt stor oppsikt med sin bok «Dead Aid». Hun har vært i «hard talk» på BBC, blitt intervjuet av Financial Times og vært i debattmøte med Erik Solheim i Oslo. Moyo ser bistanden til Afrika som ikke bare feilslett, men som selve giften, som grunnen til at kontinentet fortsatt er nedsunket i fattigdom. Bistand har skapt avhengighet og har fjernet politikerens ansvar overfor sine velgere, sier hun. Moyo mener all bistand bør fases ut innen fem år og at bare ofre for naturkatastrofer skal få nødhjelp. Moyo har fått mye positiv respons, men også kri-

tikk for å være for dogmatisk og for å overdrive bistandens rolle i sine analyser av Afrika.

En annen interessant bok er skrevet av Michela Wrong. Hun er fra Storbritannia og har arbeidet mye i Kenya. Boka hennes: «Its our turn to eat» har skapt stor oppsikt og debatt. Hun skriver historien om John Githongo, en kenyansk politiker som valgte å avsløre korrupsjonen i landet med infiltrasjon og hemmelige opptak, og så hoppe av til Storbritannia. I denne svært kontroversielle beretningen fletter hun inn betraktninger om bakgrunnen for korrupsjonen og kommer med saftig kritikk mot bistandsorganisasjonenes unnfal- lenhet.

Tittelen henspiller på et munnhell som ble brukt etter Mwai Kibakis valgseier i 2002: «Nå er det vår tur til å spise», med andre ord: nå er det vår tur til å nyte godt av statens ressurser. Hun mener at stammetilhørighet framfor statsfelleskap er en grunn til omfattende korrupsjon, men trekker også fram det katastrofale i at det er staten og dens ressurser, ikke privat business, som er kilden til rikdom i mange afrikanske land.

Nobelprisvinneren Wangari Maathai er aktuell med boka «The challenge of Africa». Grunnleggeren av The Green Belt Movement skriver i denne boka at altfor mange i Afrika er «på feil buss». Med det mener hun at det gang på gang er tatt feil valg. Hun sier at det nå må være slutt på å skyldte på kolonitida, det er 50 år siden den sluttet.

Hun bruker metaforen en trebeint skammel for å illustrere Afrikas problemer. Ressurser, administrasjon og godt styresett er like viktige og alle tre må utsmykkes samtidig, en kan ikke vente. Maathai ser også store problemer i mangelen på tillit og tro på at beslutninger gjøres til fellesskapets beste. Kultur ser hun som et kraftfullt middel mot kynisme, desillusjon og oppgittethet.

Intet av dette ser ut til å være i noens tanker mens de studerer Lucy i monterens i Addis Abeba. Men mon tro hva hun hadde tenkt – om Lucy nå kunne sett seg tilbake? ■

Lucy (3,2 mill. år) – slik hun så ut før rekonstruksjonen.

ØKONOMI

Nasjonaliserer flybensin

Den bolivianske presidenten Evo Morales fortsetter sitt arbeid med å ta kontrollen over landets gass- og oljesektor. Under en feiring i forbindelse med 1. mai kunngjorde han at staten tar over British Petroleum's stasjoner for flybensin, skriver den argentinske dagsavisen Clarin.

Morales beordret militæret og representanter for det statlige olje- og gasselskapet YPFB til å ta kontroll over stasjonene på flyplassene i La Paz, Santa Cruz, Cochabamba, Tarija, Beni og Pando.

Det britiske selskapet har sine Bolivia-kontorer i byen Santa Cruz, i en region av landet der motstanden mot Morales er massiv. Selskapet har foreløpige ikke villet kommentere nasjonaliseringen. ■

Idrett i UD's tjeneste?

Av Anders Hasselgård, NUPI

IDRETSBISTAND

Debatten om norsk idrettsbistand dreier seg i stor grad om i hvilken grad idrett har kort- eller langtidseffekt som et virkemiddel i arbeidet for fred og utvikling. Som i de fleste bistandsprosjekter, har effekten av idrettsprosjekter vist seg vanskelig å måle.

Men vel så interessante spørsmål er å finne på hjemmebane. Hvorfor har norske myndigheter begynt å vise interesse for idrett og spesielt fotball som et virkemiddel? Hvorfor bevilget UD nesten 20 millioner kroner til Norges Fotballforbund (NFF) i 2008 til å drive freds- og utviklingsarbeid? Og hvorfor ønsket UD å få i gang et freds- og forsørningsprosjekt med det irakiske fotballandslaget som en viktig brikke?

På 80-tallet uttrykte UD skepsis til idrettsbistanden på grunn av idrettens sterke elitefokus. Man var bekymret for at bistandspengene skulle finansiere eliteidretten heller enn å gagne massene i utviklingslandene. Mye har skjedd i norsk utviklings- og utenrikspolitikk siden den gang. Utviklingspolitikken har blitt en integrert del av utenrikspolitikken. Og ambisjonene for det norske freds- og utviklingsengasjementet verden over er blitt nærmere koblet til bredere utenrikspolitiske interesser.

Også norsk idrettsbistand har blitt knyttet stadig tettere sammen med utviklings- og utenrikspolitikken. I 2005 lanserte for eksempel UD strategidokumentet «Norges kultur- og idrettsamarbeid med land i sør», et forsøk på å samordne UD's og idrettsbevegelsens interesser og aktiviteter innenfor idrettsbistanden. Fra politisk hold ble idretten sett som spesielt viktig, fordi den ble hevdet å være et tydelig virkemiddel og et felt som fikk stor oppmerksomhet.

Fra UD's side er det spesielt sett på som verdifullt at norske idrettsorganisasjoner, særlig på forbunds-nivå, stort sett alltid har en søsterorganisasjon å samarbeide med i andre land. NFF har for eksempel 208 søsterforbund. Og flere steder er dis-

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

se søsterforbundene knyttet direkte opp til det politiske system. Slik kan NFF og andre idrettsorganisasjoner være en strategisk partner for norske myndigheter. Det er i tråd med allerede eksisterende arbeidsmetoder; UD jobber ofte gjennom frivillige organisasjoners nettverk. Slik kan også idrettsorganisasjoner bli en del av statens utenrikspolitiske apparat som kunnskaps- og premisleverandør og utførere av statlige instruksjoner.

I 2007 vant det irakiske fotballandslaget Asia-mesterskapet i fotball, som i størrelse kan sammenlignes med EM i fotball. Det vakte enorm begeistring i hele befolkningen i Irak og fikk stor internasjonal oppmerksomhet.

Like etter mesterskapet gikk de norske trenerne, Egil «Drillo» Olsen og assistent Otto Ulseth, i forhandlinger med det irakiske fotballforbundet om å overta som trenere for landslaget. I forkant av den andre forhandlingsrunden bestemte UD's politiske ledelse seg for at departementet skulle engasjere seg i forhandlingene. De så for seg en mulighet til å få i gang et freds- og forsørningsprosjekt i tilknytning til det irakiske landslaget. NFF ble involvert for å være et mellomledd i møte med det irakiske fotballforbundet og det irakiske landslaget.

Hva motiverte UD til å yte bistand til dette landslaget? For det første ble det irakiske fotballandslagets symbolske kraft vurdert som viktig i et forsørningsperspektiv. UD mente det irakiske landslaget var et av de få elementene som kunne bidra til å holde samfunnet sammen i en borgerkrigsliknende periode med sterkt fokus på etniske og religiøse skillelinjer i landet. Det andre motivet var knyttet til et ønske om å synliggjøre og skape tillit til et norsk

freds- og forsørningsengasjementet i Midtøsten. Gjennom fotballengasjementet og dens synlighet, ønsket UD å føre en freds- og forsørningspolitikk som ble lagt merke til og som styrket Norges omdømme i regionen.

For det tredje så UD for seg en innenrikspolitisk effekt, altså utenrikspolitikk for innenrikspolitisk formål. Dette motivet var knyttet til Egil «Drillo» Olsen som et norsk nasjonalt ikon, som ville gi masse oppmerksomhet hjemme i Norge. Ideen var å bruke fotball og det «adopterte» landslaget til å menneskeliggjøre den arabiske verden i den norske opinionen. Gjennom den oppmerksomheten fotball får, ønsket UD at den norske befolkningen kunne få ny kunnskap om det irakiske og det arabiske samfunnet.

UD ønsket å synliggjøre Norges engasjement for fred og utvikling gjennom et fotballengasjement opp i mot det irakiske landslaget. Det kan virke uproblematisk. Samtidig er det viktig å ikke glemme at idretten har sin egen politikk. Den norske idrettsbevegelsen har for eksempel et klart grunnsyn på bruken av idrett som et virkemiddel i freds- og utviklingsarbeid. Breddeidretten er det førende idealet - prosjekter bør ha sitt primære utgangspunkt i grasrota og involvere barn og unge, ikke eliteidrett.

Dette grunnsynet er også i tråd med UD's egen strategi for idrettsbistand. I den står det at eliteidrett skal holdes utenfor norsk utviklings- og utenrikspolitisk strategi. Samtidig har Norge store ambisjoner om å være en synlig aktør på den internasjonale arena gjennom et aktivt og synlig freds- og forsørningsarbeid. Spesielt kan eliteidrett synliggjøre det.

UD's ønske om et engasjement opp i mot det irakiske landslaget, viser at Norges ambisjoner kan komme i konflikt med idrettsbevegelsens egne ambisjoner og grunnsyn på idrett som et virkemiddel. Det kan også gå på akkord med UD's egen idrettsstrategi. En ideologisk konflikt mellom bredde- og eliteidrett som virkemiddel i freds- og utviklingsarbeid kan oppstå. Derfor

avviste NFF i første omgang et samarbeid med UD i et prosjekt som omfattet det irakiske landslaget.

Det er viktig med en god dialog mellom norske myndigheter og idretten i Norge om utviklingen av idrettsbistanden. Hvis UD i fremtiden ønsker å legge vekt på eliteidrett som virkemiddel i freds- og utviklingsarbeid, setter de en agenda for idrettsbistanden som går på akkord med den norske idrettsbevegelsens grunnsyn. Det er viktig at den norske idrettsbevegelsen kjenner igjen utviklings- og utenrikspolitikken på feltet idrett, fred og utvikling. Hvis ikke, kan staten lett miste sin troverdighet hos idrettens organer på dette området.

Samtidig er det viktig at idrettsorganisasjoner, og spesielt idrettsforbund, søker samarbeid med norske myndigheter. Bare på den måten kan den norske idrettsbevegelsen ha mulighet til å påvirke UD's forståelse og politikk når det gjelder idrettsbistanden. NFF har gradvis fått gjennomslag for sin tilnærming til fotball, fred og forsørning i Irak-prosjektet.

Selv om «Drillo» fikk sparken som irakisk landslagstrener i februar 2008, lever Irak-prosjektet i beste velgående. Det handler ikke lenger om å støtte det irakiske landslaget, men å samarbeide med det irakiske, syriske og jordanske fotballforbundet om å opprette grasrotprosjekter rettet mot barn og unge å bygge strukturer for breddefotballen i landene.

Som et resultat av dette samarbeidet, ble det i november 2008 arrangert en landslagsturnering (U-21) mellom Norge, Irak, Syria og Jordan i Amman. Det var et ledd i å gi oppmerksomhet om og markere starten på breddefotballprosjektene som ble initiert i samarbeid mellom fotballforbundene i de respektive landene. Landskampene fikk stor oppmerksomhet i media, så der skjøt UD mål. Kampene ble for eksempel sendt på de største nasjonale tv-stasjonene i alle deltakerlandene.

Det norske initiativet og engasjementet ble sterkt fremhevet. Gjennom denne tilnærmingen til Irak/Midtøsten-prosjektet har NFF fått et godt utgangspunkt for å bidra til utviklingen av barne- og ungdomsfotballen i Midtøsten, mens UD fikk synliggjort et norsk freds- og utviklingsengasjement i regionen. Prosjektet er et eksempel på at samarbeid mellom UD og idrettsorganisasjoner kan åpne for nye veier som begge parter kan enes om.

Norges fotballforbund har gjennom sitt freds- og utviklingsarbeid fått en plass på laget i norsk utviklings- og utenrikspolitikk. Det kan åpne for at idrettsorganisasjoner i større grad kan bli benyttet til å fremme norske interesser i utlandet. Samtidig er det viktig å identifisere konflikter som kan oppstå i samspillet mellom norske myndigheter og idrettsorganisasjoner. Ambisjonsnivået for idrettsbistanden kan være forskjellig avhengig av om du spør UD, Norad eller idrettsorganisasjonene. ■

Utenriksdepartementet var involvert da Egil «Drillo» Olsen ble trener for det irakiske landslaget i 2007.

FOTO: SCANPIX/ REUTERS/FADI AL-ASSAAD

Anders Hasselgård er vit.ass. ved Norsk utenrikspolitisk institutt og har arbeidet med prosjektet «Sport og forsørning».

Kunstner og kraftfull kritiker

Av Victoria Buhanza

TANZANIA

Mrisho Mpoto (30) er en ny stjerne på den afrikanske musikk- og teaterscenen. Den talentfulle kunstneren fra Dar es Salaam i Tanzania står for noe helt nytt, men er samtidig sterkt opptatt av tradisjoner.

Mrisho kaller seg poet, men uttrykker sang både i sang, teater, dikt og historiefortelling. All formidling foregår på nasjonalspråket swahili. Mrisho bruker både stemme og kropp på scenen, og sier han at han leter etter den afrikanske løvekraften i seg selv.

– Min mor var en fantastisk historieforteller. Som barn kunne jeg ikke få nok av historiene hennes, sier Mrishi som vokste opp som yngstemann av 32 søsken. Faren Issa Mphoto hadde flere koner. Det ble så som så med utdanningen til alle barna, men yngstemann Mrisho fikk i all fall med seg sjuårig grunnskole.

Mens Mrisho gikk på skole i Ila-la dukket det opp en gruppe studenter fra Universitetet i Dar es Salaam. De skulle forske på tradisjonell litteratur formidlet på swahili, men hadde også øynene åpne for talentfulle barn på skolene de besøkte. Slik ble Mrisho oppdaget og han fikk øve med kunstgruppen Parapanda, som holdt til på universitetet.

–Jeg klarte både å gjøre lekser og utfolde meg som kunstner, forteller Mrisho, som etter hvert fikk et stipend for å studere ved Bagamoyo College of Arts, en høyskole for kunst og kultur som gjennom mange år har blitt støttet av Norge og andre skandinaviske land.

Mrisho Mpoto har i løpet av kort tid markert seg som en av de mest kritiske stemmene i det tanzanianske samfunnet.

FOTO: BUZARA

SETT FRA SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

Mrisho Mpoto har veldig mye på hjertet om en rekke aktuelle temaer i samfunnet. Etter hvert som han har blitt stadig mer populær, har han blitt en viktig stemme i samfunnsdebatten i Tanzania og hele Øst-Afrika. Folk lytter til det han har på hjertet, og det må etter hvert også politikerne gjøre. Mrisho har vært med på å utvide yt-

Politikerne tror verden bare er et sted der de stikker innom, som på en festlig piknik.

Mrisho Mpoto, multi-kunstner.

ringsfriheten i Tanzania og han er ikke nådig i kritikken. Han har også en egen måte å uttrykke seg på lyrisk slik at alle forstår hva han mener, men uten av kritikken virker for direkte og provoserende på myndighetene.

Selv om Mrisho er kritisk, har han også noen meninger som ingen i Tanzania kan være uenige i. Mrisho kaller seg nemlig både patriot og tradisjonalist. Han kritiserer ungdommen for å ta etter amerikansk populærkultur med rap og hiphop. Og han kritiserer politikere og myndighetspersoner for å kle seg i dress og slips, og ikke i tradisjonel-

le afrikanske klær.

– Jeg er interessert i musikk, litteratur og teater fra mange deler av verden, men jeg spør meg ofte hvorfor vår egen kultur ikke har større gjennomslag – både nasjonalt og internasjonalt, sier Mrisho som i løpet av de siste årene har stått på scener både i USA og Europa. Med stor suksess.

Hjemme i Tanzania har Mrisho ført og fremst blitt lagt merke til som en kritiker av landets politikere.

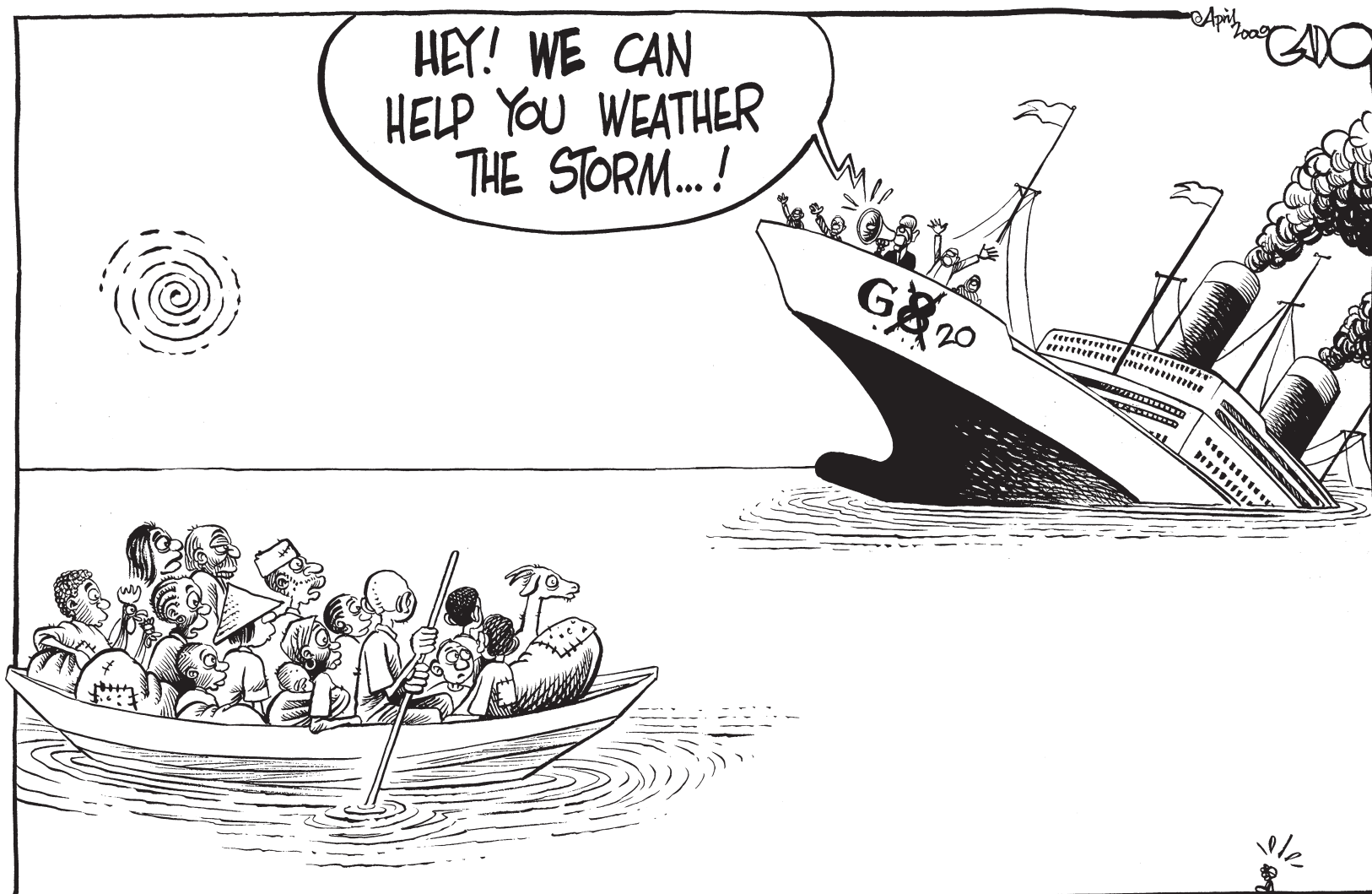
– Politikerne tror verden bare er et sted der de stikker innom, som på en festlig piknik eller en bryllupsreise. Politikerne har gått mange år på skole og universitet, men virker verken kloke eller lærde. Jeg etterlyser politikere som kan tenke langsiktig og se utfordringene vi står overfor, spesielt i forhold til miljø og kultur, sier Mrisho.

Denne kritikken uttrykker han så lyrisk og underfundig at folk flest forstår, mens politikerne ikke klarer å slå tilbake mot kritikken.

Mrisho Mpoto er svært opptatt av styrken i egen hjemlig kultur, men er selv et produkt av reiser og opptredener i mange land. Han har nettopp kommet hjem fra en kulturutveksling til Sverige, og snart reiser han til New York for å spille på selveste Broadway.

–Jeg har lært mye om hvor viktig kultur er og at kunstnere over hele verden må stå sammen i kamp mot kommersiell utbytting. I Tanzania har kunstnerne en viktig rolle i samfunnet, og den må anerkjennes. Jeg har vært heldig og har fått et stort publikum, men mange andre kunstnere sliter i dette landet, sier Mrisho Mpoto. ■

GADOS VERDEN

Tanzanianeren **Godfrey Mwambwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Leseverdig debattbok om Mosambik

Av Rasmus Bakke

LITTERATUR

Den britiske journalisten og forfatteren Joseph Hanlon er kjent som en høyrøstet kritiker av IMF, Verdensbanken og givne sin virksomhet i Mosambik gjennom en årrekke. I sin siste bok som han har skrevet sammen med Teresa Smart, reises det grunnleggende spørsmål både ved Mosambiks valg av utviklingsstrategi og det offisielle bildet som tegnes av utviklingen de senere årene. Utviklingsstrategien har ikke vært den suksessen Bretton Woods-institusjonene og givne vil ha det til, og bildet som tegnes av framgang i kampen mot fattigdom er misvisende. Bokas tittel kan leses som et anekdotisk eksempel på dette.

Troen på en modell med en ikke-intervenerende og liten stat kombinert med frimarked og utenlandske investeringer og med tusenårsmålene som et sosialt sikkerhetsnett, er ifølge forfatterne en bekvem tilnærming for den mosambikiske eliten og bistandsgivne. Hovedformålet til forfatterne er å argumentere mot denne troen og skissere en

BOKANMELDelse

Joseph Hanlon og Teresa Smart

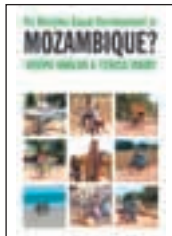
«Do bicycles equal development in Mozambique?»

Forlag: James Currey Ltd., 2009.

(Tidligere utgitt på portugisisk i 2008.)

alternativ vei fremover for Mosambik. Et hovedtema i boka er at staten må komme tilbake og ta en aktiv rolle og at myndighetene og givne må investere direkte i økonomien og spesielt i jordbruket.

Kanskje det mest interessante ved boka er at den gir et innblikk både i feilslette eksperimenter og i suksesshistorier innenfor jordbrukssektoren i Mosambik. En suksesshistorie som trekkes frem er cashewnøttproduksjonen. Denne sektoren har fra å være inne i en krise, gjort et betydelig oppsving de siste fem årene. Tusener av arbeidsplasser har blitt skapt og markedet for nøtter har ekspandert. Nøkkelen til suksess for cashewnøttproduksjon har ifølge forfatterne vært den betydelige støtten fra myndighetene og givne gjennom hele verdikjeden.

I kontrast til dette, hevder forfatterne at det blomstrende oppsvinget i jordbruket i provinsen Manica klapet sammen etter 2004 som følge av manglende støtte fra stat og givne.

Forfatterne tar til orde for bruk av kontantoverføringer, og foreslår konkret å gi en halv dollar i uka til alle mosambikere. De viser til positive erfaringer med slike ordninger i Mosambik og hevder dette ville ha stor innvirkning på fattigdomssituasjonen og skape etterspørsel til å stimulere økonomien.

Forfatterne kritikk av bistanden som alt for kortsiktig, fragmentert og prosjekt-orientert er godt begrunnet. Påpekingen av økt eierskap og behovet for mer rom for myndighetene i Mosambik til å utforme sin egen politikk er også helt berettiget. Teorien bak generell budsjettstøtte er ifølge forfatterne ekstremt positiv. Ved at givne kanalisere midler direkte inn i budsjettet er det myndighetene som bestemmer hvordan midlene skal brukes og parlamentet som bekrefter bruken når budsjettet godkjennes. Dette er ment å øke Mosambiks makt og offentlig ansvarliggjøring ovenfor egen befolkning. Men til tross for gode intensjoner mener forfatterne at budsjettstøtten har forverret negative trender når det gjelder givermakt, fragmentering og administrativ byrde.

Boka inneholder mange interessante landeksempler og mye viktig kunnskap og er således absolutt leseverdige. Konklusjonen om å ta det

beste fra 70-årene og det beste fra 90-årene er imidlertid ikke veldig original. Det vanskelige spørsmålet å svare på i ethvert land er hvordan en helt spesifikt kombinerer stat og marked. Boka er alt for lite analytisk og problematiserende til å tilføre substans og tyngde her.

Forfatterne skildrer i boka en omfattende korrupsjonsproblematikk i Mosambik, men drøfter ikke de dilemmaer som er knyttet til dette i sammenheng med en mer intervensjonerende stat. Forfatterne bruk av statistisk metode når det gjelder trender i fattigdomsutviklingen er også svært kontroversiell og imøtregås av sentrale fagmiljøer i Maputo. Boka blir lett utdatert og unyansert i sine angrep på Bretton Woods-institusjonene og bistandsgivne.

Kritikken til forfatterne av budsjettstøtte er i stor grad for ensidig negativ og ikke i samsvar med sentrale funn i internasjonale evalueringer. Selv om det er gode grunner til å stille en rekke kritiske spørsmål til boka, er det klart berettiget å ta på alvor det bildet som tegnes i boka av utbredt fattigdom som følge av mangel på inntekt, sysselsettingsmuligheter og næringsvirksomhet i Mosambik. Tematikken er for viktig til å grave seg ned i tradisjonelle skyttergraver, og boka er et stimulerende og relevant bidrag i debatten. ■

Rasmus Bakke er seniorrådgiver ved Norads avdeling for samfunnsøkonomi og offentlig forvaltning.

**RETTFERDIG
KAFFE FRA
TANZANIA**

Kaffebonden får dobbelt betalt. Kaffen brennes og pakkes lokalt og sendes direkte hjem til deg.

info@wild-tracks.com
www.wild-tracks.com

**Bistandsarbeid
i utlandet søkes**

35 år, utdannet økonom og dataingeniør. Erfaring fra Utlendingsnemnda. Svært tilpassningsdyktig og motivert. Beskjedne krav til lønn, bolig, stilling, etc. Kontakt Morten, tlf. 928 00 139.

Programrådgiver – 3 års prosjektstilling

KFUK-KFUM Global søker en strukturert og engasjert person til prosjekt- og programoppfølging i Afrika og Asia. Du må ha relevant høyere utdanning og dokumentert kompetanse innenfor bistandsfeltet.

Se utlysning på www.kfuk-kfum-global.no

Søknadsfrist: 15.05.09

To ledige stillinger:

Stedlig representant i Addis Abeba, Etiopia

Stedlig representant leder et kontor med fem lokalt ansatte og har ansvaret for et større bistandsprogram i flere regioner.

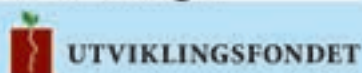
Økonomikonsulent ved hovedkontoret i Oslo

Hovedvekt på budsjettarbeid, kontraktsoppfølging og internkontroll.

For begge stillingene kreves relevant utdanning og erfaring. Søknadsfrist 24.5, tiltredelse sept./okt.

Full utlysningstekst finnes på våre nettsider:

www.utviklingsfondet.no/stillinger

Visste du at
bistandsaktuelt
har et åpent, søkbart
arkiv med
over 5000 artikler
om bistand og utvikling?

Er det et tema eller et land

du vil vite mer om?

Prøv bistandsaktuelt.no

Følg med på **bistandsaktuelt** i flere kanaler:

Internett: bistandsaktuelt.no

Blogg: bistandsaktuelt.typepad.com/bistand

Blogg på engelsk: bistandsaktuelt.typepad.com

Twitter: twitter.com/bistandsaktuelt

Webvideo: bistandsaktuelt.blip.tv

NOTISER

Storsalg av jordbruksland i Sør

Siden 2006 er mellom 15 og 20 millioner hektar med jordbruksland i utviklingsland blitt solgt eller er under forhandling for salg, fastslår The International Food Research Institute, IFPRI i en fersk rapport.

Ifølge IFPRI er særlig afrikanske land utsatt for såkalt «land grabbing», der privatpersoner eller bedrifter kjøper opp landbruksland i utviklingsland for å trygge mattilgang for egen befolkning også i fremtiden.

– Utviklingen er en direkte konsekvens av de høye matprisene i 2007 og 2008, og frykt for at verdens matvarelagre kan bli tomme, sier IFPRI-direktør Joachim von Braun. IFPRI vil nå ha på plass retningslinjer for investorerer og land som ønsker å selge jord, for å sikre blant annet at de mange landløse rettigheter blir ivaretatt i disse transaksjonene.

– Hvis disse rettighetene ikke blir ivaretatt, risikerer at millioner av mennesker kan miste sitt livsgrunnlag, sier seniorforsker ved IFPRI, Ruth Meinzen-Dick. IFPRIs rapport er tilgjengelig på: www.ifpri.org ■

Skarp FN-kritikk til Israel

I en FN-gjennomgang av Israels angrep mot Gaza for fire måneder siden, får de israelske militære skarp kritikk. Ifølge FNs undersøkelse står Israel bak seks av ni tilfeller hvor sivile døde eller ble skadet når de søkte tilflukt på FNs eiendom.

FN anbefaler videre etterforskning for å se om det er blitt begått mulige krigforbrytelser.

Israelske myndigheter omtaler undersøkelsen som «svært ubalansert».

FNs generalsekretær Ban Ki-Moon har understreket at gjennomgangen ikke er noe offisielt FN-dokument. ■

Obama vil satse på global helse

USAs president Barack Obama vil ifølge nyhetsbyrået Reuters be kongressen om å bevilge 63 milliarder dollar til et globalt helseinitiativ over seks år.

Pengene skal brukes i kampen mot aids, tropiske sykdommer og bedret mødre helse.

– Det vil bli brukt for å bekjempe noe av de største globale helseutfordringene, sier viseminister Jack Lew. ■

Afrikas genetiske hemmeligheter avslørt

Et genetisk kart over Afrika – kontinentet som alle moderne mennesker stammer fra – viser stor variasjon både i språk og kultur. Ifølge forskerne, som i ti år har holdt på med å kartlegge den afrikanske befolkningen genetisk, er Afrika det kontinentet som har størst genetisk mangfold i verden.

Til sammen er 121 afrikanske befolkningsgrupper kartlagt. Det er samlet inn over 3000 genprøver og blitt identifisert 14 originale befolkningsgrupper som er stamfedre for senere befolkningsgrupper.

Kartleggingen kan ifølges brukes i forhold til bioteknologi og biomedisinsk forskning. ■

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

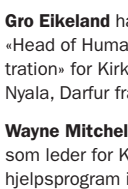
Gry Larsen (33), politisk rådgiver fra Oslo, ble i statsråd 24. april utnevnt til statssekretær for utenriksminister Jonas Gahr Støre. Hun overtar etter Raymond Johansen som har blitt partisekretær i Arbeiderpartiet. Larsen har vært politisk rådgiver for utenriksministeren siden 19. oktober 2005. Hun er utdannet cand.mag med fagene statsvitenskap, historie og Nord-Afrika- og Midtøstenkunnskap. Tidligere har hun vært leder, nestleder og sentralstyremedlem i AUF og har også hatt verv i AUF i Oppland og Jevnaker AUF.

Jill Almvang har begynt i stillingen som seksjonsleder for Seksjon for regnskap i Kirkens Nødhjelps økonomiavdeling fra 1. april. Hun kommer fra stillingen som regnskapsleder i Kirkens Nødhjelps økonomiavdeling.

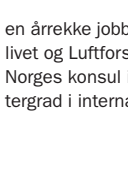
Maria Agøy Sand har begynt i stillingen som seksjonsleder for Seksjon for global økonomi i Kirkens Nødhjelps økonomiavdeling fra 20. april. Hun kommer fra en stilling som rådgiver i Kirkens Nødhjelps økonomiavdeling.

Gro Eikeland har begynt i stillingen som «Head of Human Resource and Administration» for Kirkens Nødhjelps kontor i Nyala, Darfur fra 14. mars.

Wayne Mitchel har begynt i stillingen som leder for Kirkens Nødhjelps nødhjelpsprogram i Darfur støttet av nettverkene ACT og Caritas fra 1. april.

Frode Mauring tiltrer 18. mai som FNs stedlige representant og landdirektør for FNs utviklingsprogram (UNDP) i Russland. Han var tidligere FNs stedlige representant i Kosovo og Makedonia og har i en årrekke jobbet i det private næringslivet og Luftforsvaret. Mauring var også Norges konsul i Angola og har en mastergrad i internasjonal ledelse.

Knut Østby har begynt som FNs stedlige representant og landdirektør for FNs utviklingsprogram (UNDP) på Fiji og stillehavsøyene fra 20. april. Han kommer fra stillingen som FNs stedlige representant i Iran og har lang erfaring fra UNDP i andre asiatiske land og ved hovedkontoret i New York. Østby har en mastergrad fra NTH.

Gry Tina Tinde (45) er fra 15. mai ansatt som mangfoldsrådgiver i Den interamerikanske utviklingsbanken (IADB) i Washington, D.C. De fire siste årene har hun vært spesialrådgiver i FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) i Geneve. Tidligere jobbet Tinde i Østersjørådet i Stockholm, Forsvarsdepartementet, NUPi og FN i New York, tidl. Jugoslavia og Kambodsja. Hun har mastergrad i antropologi og journalistikk fra University of Montana i USA, diplom fra Europa College i Brügge og cand.mag fra Univ. i Oslo. Tinde er styremedlem i Women's International Networking (WIN).

Borghild Tønnessen-Krokan er tilbake i Forum for utvikling og miljø (ForUM) etter svangerskapspermisjon. Tønnessen-Krokan er rådgiver på fred og menneskelig sikkerhet samt vann og sanitær. Hun er statsviter og medieviser med bakgrunn fra blant annet Human Rights House Foundation, CICERO Senter for klimaforskning og NRK.

Kjell Erik Øie (49) blir ny programdirektør i Plan Norge. Han fratrer derfor stillingen som statssekretær i Barne- og likestillingsdepartementet og vil starte i Plan 1. juni. Øie har tidligere vært avdelingsdirektør i Kirkens Bymisjon, politisk rådgiver i Barne- og familiedepartementet og har blant annet innehatt styreverv i REFORM og Kompetansesenteret for likestilling. Han har tidligere bl.a. vært forbundsstyremedlem i Norsk Sykepleierforbund og leder av Det norske forbundet av 1948. Øie er utdannet sykepleier med tilleggsutdannelse i kriminologi.

4-2009 - 12. ÅRGANG bistandsaktuelt

Fagblad om utviklings-samarbeid

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattredaktør:
Thore Hem
tgh@norad.no

Nettavisredaktør:
Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Are Føli
arefoll@start.no
Per-Ivar Nikolaisen
pein@norad.no
Marta Camilla Wright
martacamillaw@hotmail.com

Administrasjon:
Ba-Musa Ceesay
Ellen Rojahn

Redaksjonsråd
Laila Bokhari
Eva Bratholm
Tone Lindheim
Anne Lene Dale Sandsten
Anne Hege Simonsen

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefoner:
22 24 20 30 (sentraltbord)
22 24 20 40 (redaksjon)
22 24 05 72 (annonser)

E-post redaksjon:
gz@norad.no

E-post annonser:
toab@norad.no

Design og produksjon:
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #50975

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo
Telefon: 22 24 20 59
E-post: adr-ba@norad.no
Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 5. mai 2009

Opplag – denne utgaven:
18 300 eksemplarer

Bistandsaktuelt er medlem av:

Fagpressen

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 19. juni

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon?
Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Nå 24.000 lesere!

X JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn _____

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig) _____

Postboks _____

Postnummer Poststed _____

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt
Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

VISSTE DU AT...

det er 26 millioner mennesker i verden som er flyktninger i sitt eget land?

Kilde: IDMC: Internal Displacement: Global Overview of Trends and Developments in 2008

«Hvis du ennå ikke har krysset elven, bør du ikke erte krokodillen.»

Ordtak fra Igbo-folket i Nigeria.

Sannhetsvokter i lovløst land

FN-støttet radiostasjon gir kongoleserne en smak av ytringsfrihet

GOMA (b-a): DR Kongo er de politiske intrigenes land. Mens offentlige medier gjør sitt beste for å tåkelegge hendelser som makthaverne vil holde skjult, forsøker en FN-støttet radiostasjon å gå den motsatte vei: å grave fram sannheten om det som faktisk skjer.

■ I DR KONGO:
JAN SPEED

DEMOKRATI President Joseph Kabilas styrer et land som er enormt, både i sin størrelse og i sin kompleksitet. Dessuten er landet nesten konkurs. FN-operasjonen i landet er opprettet for å være en internasjonal garantist for fred og demokrati. Radiostasjonen Radio Okapi er et ledd i dette arbeidet. I syv år har radioen eksistert under FN-beskyttelse. Den gir lytterne en smak av uavhengig journalistikk i et hav av rykter og propaganda.

Det er farlig å være journalist i Kongo, heter det seg. Men internasjonale journalister som arbeider i landet er sjelden utsatt for trusler. Farlig er det derimot for de lokale, til dels uavhengige journalistene. Didace Namujimbo og Serge Maheshe er blant dem som har fått føle kostnadene ved å være sannhetens budbringere. De to Radio Okapi-reporterne ble funnet døde, med kuler i kroppen. Militæret har overtatt etterforskningen av sakene etter at politiet ikke har oppnådd resultater, men ingen er hittil blitt arrestert eller siktet.

Trusler. – Jeg er blitt truet flere ganger, sier journalist Rosalie Zawadi. Hun dekker kvinnespørsmål og sosial utvikling på radiostasjonens kontor i Goma, helt øst i DR Kongo.

– Det er risikabelt å være journalist i Kongo fordi noen myndighetspersoner tror de er hevet over loven. Negative meldinger om lokale maktpersoner fører ofte til trusler. Vi kringkaster sannheten, det er farlig, sier Zawadi.

Hun har opplevd at militære offiserer noen ganger kommer med trusler allerede før innslag hun har jobbet med er kommet på lufta.

Zawadi var nylig på besøk i en leir der familiene til vanlige soldater bor.

– De fortalte at lønnen deres som ble sendt fra hovedstaden vanligvis var i dollar. Istedenfor å utbetale soldatlønnen i dollar pleide offiserene å veksle dollar til lokal valuta, men til en lavere kurs. På denne måten fikk familiene mindre, mens offiserene tjente på valutahandelen. Familiene mente at offiserene stjal deres penger. Men offiserene ønsket ikke at dette skulle komme fram. De

Radioreporter **Rosalie Zawadi** vil fortelle sannheten om kvinner i Kongo – om livet i flyktningleirene, seksuelle overgrep, eller om handelskvinner som svindles av mellommenn.

Rosalie Zawadi intervjuer politiøverst **N. Sengwalwa Kyo** om den nye politistyrken i landet. BEGGE FOTO: ENDRE VESTVIK

Jeg er blitt truet flere ganger.

Rosalie Zawadi, journalist i Radio Okapi.

ringte meg og advarte meg om at jeg kunne bli 'utsatt for noe' dersom jeg kringkastet saken, forteller den unge journalisten. Det hender at radiostasjonens sjefredaktør flytter medarbeidere til andre byer dersom truslene blir for alvorlige. Det er de politiske journalistene som er mest utsatt. I enkelte områder av landet har noen av politikerne egne væpnede grupper.

FN-prosjekt. Radio Okapi er det stør-

ste radioprojektet som FN driver i noe land. Den kringkaster til 59 millioner mennesker, på et område på størrelse med Vest-Europa og på fem ulike språk. Nettverket med radiostasjoner har 200 journalister spredt over hele Kongo. 12 av dem er stasjonert i Goma for å dekke den mest urolige delen av landet.

De ulike partene i konflikten liker ikke å høre på radioen at de har lidd et nederlag i krigen.

– Vi pleier å melde det de ulike

gruppens talsmenn sier, men har samtidig egne lokale kontakter for å sjekke sannhetsgehalten. Ofte er det lærere, sykepleiere eller prester ut i distriktene som vi ringer til på mobilen for å finne ut hva som egentlig har skjedd, sier Zawadi.

Kvinnens mot. Det er ikke mangel på saker å lage til sendingene. Hun har mer enn nok av historier å fortelle om kvinner i Kongo – om livet i flyktningleirene, seksuelle overgrep, eller om handelskvinner som svindles av mellommenn.

– Jeg forteller om kvinnens mot. En person har sagt at uten kvinner hadde ikke Kongo eksistert. Familiene her i landet hadde brutt sammen uten kvinnene. Det er de som gjør alt arbeid, sier Zawadi. ■

NORSK BISTAND TIL KONGO

■ En svært stor del av norsk bistand kanaliseres via FN-systemet.

■ Mye av dette brukes på ulike former for styrking av styresett og demokrati i sårbare stater.

■ Norsk bistand via FN-organisasjoner utgjør i 2009 om lag 4,1 milliarder kroner. Det er om lag 16 prosent av all norsk bistand.